

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Katedra ochrany lesa a myslivosti

HISTORICKÝ VÝVOJ METOD DERMOPLASTICKÉ PREPARACE PTACTVA

HISTORICAL DEVELOPMENT TAXIDERMY METHODS OF BIRDS

Bakalářská práce

Pavel Višňák

Obor: BPŘM

Vedoucí práce: doc. Ing. Miloslav Vach, Csc.

Praha 2011

Prohlášení o autorství:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Historický vývoj metod dermoplastické preparace ptactva“ vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a pokynů vedoucího.

.....

V Praze dne:

.....

Podpis:

Česká zemědělská univerzita v Praze
Katedra: ochrany lesa a myslivosti

Fakulta lesnická a dřevařská
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro: Pavel Višňák
obor: provoz a řízení myslivosti

Název tématu: Historický vývoj metod dermoplastické preparace ptáků

Název tématu v anglickém jazyce: Historical development taxidermy methods of Birds

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Rozbor literatury
3. Metodika a cíl práce
4. Vlastní výsledky práce
 - 4.1. Historický vývoj preparátorských metod
 - 4.2. Současné trendy v muzejní a trofejové taxidermii
5. Diskuze
6. Závěr
7. Použitá literatura
8. Přílohy

Rozsah grafických prací: 0

Rozsah průvodní zprávy: 60 stran

Seznam odborné literatury:

Táborský, K.: Muzejní práce. Národní muzeum Praha 1963

Williamson, B., Hall, J., Edwards, K.: The Breakthrough Habitat and Exhibit manual
Edited and designet by Ken Edwards. Printed in the USA, November 1986

Dahmes, S.: The Breakthrough Bird taxidermy manual
Edited by Bob Williamson. Printed in the USA, July 1988

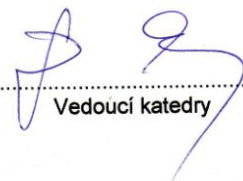
Ehrlich, T. : Taxidermy today. January 2007 to December 2009
Assistant to the Publisher: Donna B.Ehrlich. Production Director: Lee D. Collins

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Miloslav Vach, CSc.

Konzultant bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: 12.1.2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 30.4.2011

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne

Poděkování:

Mé poděkování patří vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Miloslavu Vachovi, Csc. za jeho odborné vedení, Ing. Radomíru Francovi a také Jiřímu Knížkovi i dalším za poskytování cenných rad, ochotu a čas, který mi věnovali. Dále své rodině a blízkým za podporu a trpělivost.

Abstrakt

Bakalářská práce popisuje historický vývoj metod dermoplastické preparace ptactva. Jednotlivé fáze preparace jsou podrobně popsány a vyhodnoceny. Důraz je kladen na jejich klady a zápory, které jsem konzultoval s předními českými preparátory a doplňoval o moje zkušenosti z praxe. V práci je popsána historie tohoto velmi starého řemesla. V závěru práce jsou prezentovány současné nejnovější trendy ve světové taxidermii.

Klíčová slova: preparace, ptáci, metody, historie

Abstract

Bachelor's thesis describes the historical development taxidermy methods of birds. The various stages of preparation are described and evaluated. Emphasis is placed on the pros and cons, I have consulted with leading Czech taxidermists and complemented by my experience with this. The paper describes the history of this very old craft. Finally, are presented the latest trends in world taxidermy.

Key words: taxidermy, birds, methods, history

1. Úvod.....	9
2. Metodika a cíl práce.....	11
3. Rozbor literatury.....	12
3.1. Dermoplastická preparace ptactva.....	12
3.1.1. Příprava zvěře na preparaci.....	12
3.1.2. Rozmrazování.....	14
3.1.3. Stahování.....	14
3.1.4. Čištění a odtučňování.....	21
3.1.5. Chemické čištění, odmašťování.....	27
3.1.6. Činění.....	30
3.1.7. Navlékání kůže na model a konečné úpravy preparátu.....	32
3.1.7.1. Preparace tetřeva hlušce v toku.....	34
3.1.7.2. Preparace hohola bělavého v letu.....	38
3.1.7.3. Preparace sedící straky.....	43
3.1.7.4. Preparace hlavy s hrudí a ocasu krocana.....	46
3.1.7.5. Preparace ocasu krocana.....	48
4. Vlastní výsledky práce.....	51
4.1. Příprava trofeje na preparaci.....	51
4.2. Stahování, čištění, otravování kůže.....	51
4.3. Navlékání kůže na model a konečné úpravy.....	54
4.3.1. Preparace letící straky.....	55
4.3.2. Preparace poprsí krocana s letkami na podložce.....	61

4.4. Ukázky vlastních prací.....	67
5. Historický vývoj preparátorských metod.....	69
6. Současné trendy v muzejní a trofejové taxidermii.....	72
6.1. Současné nejnovější trendy.....	73
6.2. Liofilizace.....	74
6.3. Význam preparace.....	75
7. Diskuze a závěr.....	76
8. Použitá literatura.....	77
9. Přílohy.....	79

1. Úvod

Kořeny preparace živočichů sahají hluboko do lidské historie. Už v pravěku byl člověk nucen lovit zvířata a z jejich trofejí si primitivně vyrábět potřeby k životu. Počátky tohoto řemesla byly velmi kostrbaté. Postupem času se kvalita preparovaných živočichů zvyšovala a dnes dosahuje ještě vyšší úrovně. Proporce exponátů nahrazujeme moderními materiály, které dokonale vystihují anatomické vlastnosti preparovaného živočicha. Hlavně díky polyuretanovým modelům, na které kůže navlékáme. Avšak i když tyto jedinečné materiály mají dnešní preparátoři k dispozici, neznamená to, že kdokoliv může toto řemeslo provozovat. Dobrý preparátor musí velmi dobře znát anatomii zvířat, modelování, práci se dřevem a mnoho dalších dovedností. Samozřejmě je nutné stále sledovat nové trendy v taxidermii, které se hlavně na severoamerickém kontinentě vyvíjejí velmi rychle.

Hlavní význam taxidermie spočívá v uchování živočichů pro budoucí generace. Ať už je to v muzeích nebo soukromých sbírkách, které s velkou pravděpodobností pozůstalí po zesnulém majiteli obvykle prodají právě těmto institucím. Jednotlivé preparáty a často kompletní sbírky savců a ptáků poskytují jedinečný materiál, jak živočichy determinovat, podle charakteristik, které na fotografiích a malbách nenacházíme tak dokonale znázorněné. Sbírkové trofeje a preparáty mohou dále posloužit i jako materiál pro monitoring hladin znečištění životního prostředí. Cizorodé látky se totiž ukládají v rohovině a paroží. Další význam taxidermie je důležitý zejména pro myslivce a lovce. Takzvanou trofejovou taxidermií si připomínají jedinečné zážitky z lovu.

Dobří preparátoři stojí na straně ochrany přírody a důsledně dodržují zákony. Tím nepodporují pytláctví a preparování zákonem chráněných živočichů. Dále pak v podobě osvěty pozitivně působí na veřejnost, myslivce a lovce.

Dermoplastickou preparací ptactva se zabývám více než pět let. Bohužel v České Republice neexistuje prakticky žádná moderní literatura pojednávající o tomto oboru. I proto jsem si zvolil toto téma, abych studiem zahraničních literatur rozvinul a dále ve své praxi mohl uplatnit překladem nabyté vědomosti z těchto

moderních literatur. K nejpopulárnějším zahraničním periodikům pravidelně vycházejícím patří americké TAXIDERMY TODAY a ruská TAKSIDJERMIJA (ТАКСИДЕРМИЯ).

2. Metodika práce a cíl práce

Metodika práce:

V bakalářské práci budou popsány základní postupy. Každá fáze preparace je specifickým postupem a nelze ji vynechat. Způsob, jakým se jednotlivé fáze provádí je velmi často odlišný proto, že každý profesionální preparátor si vytvořil svůj modifikovaný postup. Na začátku kritického rozboru popisují přípravu ptáka pro účely muzejní preparace. Později rozebírám fáze navlékání kůže na model s konečnými úpravami preparátu. Fází jsem rozebral celkem pět. První tři, popisují preparaci ptáků v různých úpravách (trofejová preparace části těla, preparace celého ptáka pro účely muzejní apod.). V dalších dvou fázích jsem se snažil popsat pouze preparaci částí ptáků, v jednom případě hrudi krocana s tatrčem (ocasnými pery), v případě druhém pouze ocas tohoto ptáka. V další kapitole jsou popsány vlastní postupy práce a doplněné o poznatky, které jsem nabyl svojí praxí. V závěrečné části této kapitoly jsou přílohy znázorňující finální exponáty. Jelikož taxidermie má bohatou historii pokusil jsem se jí popsat v kapitole následující. Jedna část je také věnovaná současným trendům moderní taxidermie, kde rozepisují nejnovější doplňky a způsoby práce, mimo jiné i liofilizační preparaci.

Cíl práce:

1. Provést kritický rozbor a vývoj preparování živočichů
2. Popsat dnešní význam a nejnovější metody taxidermie

3. Rozbor literatury

3.1. Dermoplastická preparace ptactva

3.1.1. Příprava zvěře na preparaci

Péče o trofej na preparaci by se měla zdůrazňovat každému zákazníkovi. Nejčastější chyby u ulovené pernaté, které lovci dělají jsou: nešetrné zacházení, potřísnění peří krví nebo vystavení ptáka nadměrnému teplu. Těmito chybami dojde k znehodnocení trofeje. Proto bychom měli své zákazníky pečlivě informovat, jak se zvěří po ulovení zacházet (DAHMES 1988).

Není vhodné, aby zvěř určenou k preparaci přinášel pes. Obvykle poškodí kůži a velmi pocuchá i poláme peří. Pernatou nenosíme za krk, ale za stoják a zacházíme s ní velmi opatrně. Nevystavujeme jí přímému slunečnímu světlu nebo nadměrnému teplu. Pokud zvěř není mrtvá, tak jí rozhodně nesmrtíme kroucením krku! Ptáka uchopíme kolem hrudi před křídly a stiskneme ho pevně po dobu jedné až dvou minut (DAHMES 1988).

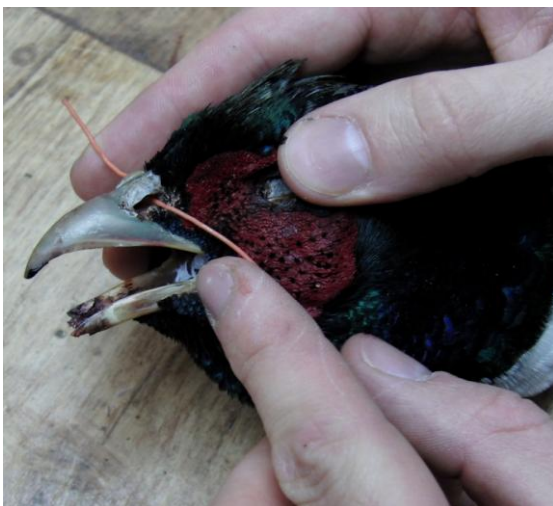
Podle Táborského (1961) bychom ptáka měli smrtit pomocí palce a ukazováčku, kterým stiskneme hrudní koš v místech srdce. Stisk potrvá tak dlouho, pokud srdce nepřestane tlouct, pták nezavře oči a jeho tělo bezvládně neklesne. Přitom ptáka držíme hlavou dolů, aby tekutina, vytékající ze zobáku neznečistila peří. Větší ptáky těžko smrtíme jednou rukou, proto si pomáháme druhou. Postřeleného ptáka lze také usmrtit propíchnutím mozku týlovým otvorem pomocí silné jehly. Ještě lepší je ptáka usmrtit chloroformem.

(KUJAWSKI 2006) doporučuje ihned po lovu uloveného ptáka odvést k preparátorovi, je to nejlepší řešení. Zkušený preparátor si s ptákem poradí nejlépe.

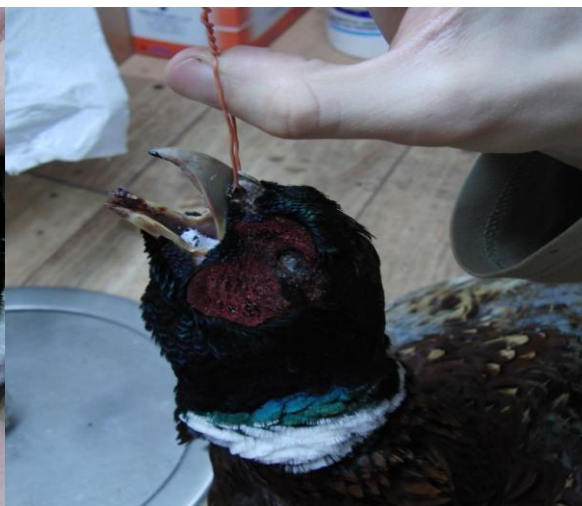
Pokud je reálné nechat zvěř v brzké době po lovu zamrazit, pak je ideální po ulovení vyvěsit zvěř za zobák (nozdrami v zobáku protáhneme izolovaný drátek nebo provázek a zvěř vyvěsit (obr. č. 1 a 2). Po dosažení posmrtné strnulosti, kdy zvěřina vystydne, dát úlovek do mikrotenového sáčku, tak aby se nepoškodilo peří a

ocas, vytěsnit ze sáčku vzduch a nechat zamrazit. Před vsunutím do mikrotenu je možné navléci zvěř po směru peří (po hlavě) do silonové ponožky. Elastická ponožka přimáčkne peří k tělu a zaručeně nedojde k jeho poničení.

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Pokud není možné pernatou po lovu nechat zamrazit, nejčastěji po ulovení tetřeva nebo tetřívka v severských zemích Evropské unie, pak je nutné zamezit zapaření a částečně zvěř konzervovat. U střelené zvěře se provede vývrh dutiny břišní a to tak, že vedeme řez od prsní kosti směrem ke kloace ostrým nožem nebo skalpelem (kloaka se nesmí rozříznout celá jen její první polovina). Po otevření vyjmemе vnitřnosti, přitom je nutné dávat pozor na znečištění okolního peří, především bílých per (zamezíme tomu překrytím náchylných míst savým papírem, buničinou atp.). Dutinu vytřeme lihem a vyplníme chvojím. Do zobáku vsuneme vatou namočenou v lihu nebo jehličnaté větvičky rovněž namočené v lihu. Zabrání se tak zapaření krku. Krvácející rány se ucpou buničinou, aby se zamezilo dalšímu znečištění. Poté zvěř vsuneme do silonové punčochy (hlavu dáme pod letku) a může se transportovat (<http://www.prepalov.cz/preparace/zakladni-informace/ptaci.htm>).

Dalším možným způsobem částečné konzervace pernaté je zasolování boků. Na břicho uděláme krátký řez kůží a pomocí prstů oddělíme kůži na bocích od těla a nasypeme pod ní sůl. Řez uzavřeme vatou namočenou v lihu.

V příliš parných dnech je nebezpečí, že se u ptáků pod křídli zapaří kůže. Tomu zabráníme, jestliže ptákům ihned po zástřelu injikujeme pod kůži na bocích těla trochu alkoholu (TÁBORSKÝ 1961).

Nikdy nevkládáme ještě teplou neošetřenou zvěř do igelitových, nebo jiných neprodyšných materiálů (DAHMES 1988).

Jestliže má pták dlouhý ocas, jako např. bažant chráníme jej ohnutým kartonem, aby nedošlo ke zlomení ocasních per (KUJAWSKY 2006).

3.1.2. Rozmrazování

Pro pohodlné stahování je nejlepší vyndat ptáka den předem, nejlépe večer. Samozřejmě záleží na velikosti (krocán rozmrzá nejméně dva dny), dále pak na teplotě, kde pták rozmrzá. Nikdy nevystavujeme ptáka velkému zdroji tepla, jako je například u radiátoru. Je velmi pravděpodobné, že by mohlo dojít k zapaření a tím k opadání části peří. Ptáka položíme na podnos, na který nasypeme borax. Ten nasaje vlhkost a nečistoty. U velkých ptáků, jako jsou například tetřevi nebo krocani, necháme rozmrazit hlavu a stojáky a poté je vložíme do lednice, kde rozmrznou úplně. Ptáka ohmatáme, a pokud jsou prsa měkká (rozmrzlá), je to nejvhodnější chvíle k započetí stahování (DAHMES 1988).

3.1.3 Stahování

Zastřelené nebo jinak uhynuté ptáky nestahujeme ihned po ulovení. S preparací začneme po přejití ztuhnutí trupu a končetin, kdy svaly povolí. Do této doby by bylo stahování obtížné a neztuhlá krev by vytékala z cévek a špinila by peří. Ztuhnutí těla přejde v létě po několika hodinách, ale v chladném období trvá celý den. Jedině čerstvě nebo nedávno vylíhlá ptáčata stahujeme ihned po usmrcení před ztuhnutím těla, neboť jinak z nich opadá spousta peří (TÁBORSKÝ 1961).

Před stahováním vyplníme zobák, horní část hltanu a řitní otvor několika chuchvalci vaty, aby se peří při práci nepotřísnilo obsahem volete, trusem nebo krví (obr. č. 3 a 4). To je důležité zvláště u datlovitých, neboť jejich hustý slinný

výměšek se odstraňuje z peří velmi těžko. U pernaté rozhybeme stojáky a křídla. Tím se svaly uvolní a práce jde snadněji (IVANJENKO 4/2003; TÁBORSKÝ 1961).

Obr. č. 3

Obr. č. 4

Kůže se nařezává asi v polovině hrudní kosti (*sterny*) směrem k řitnímu otvoru. Proti potřísnění peří krví používáme piliny (možné použít i bramborový škrob), kterými posypáváme tělo a kůži. Pomocí prstů se kožka uvolní tak, aby se nohy mohly postupně oddělit ostrým skalpelem nebo nůžkami v kolením kloubu od trupu. Kloaka se odřízne těsně u vývodu. Ocas se oddělí i s částí svalstva a s několika ocasními obratli, které zůstanou v kůži. Ocasní rejdrovací péra jsou totiž rostlá do svalstva a není možno je odpreparovat, odřezávají se tedy i s kostrčí. Potom se již obrací kůže směrem dovnitř až ke křídlům, která se oddělí v ramenním kloubu. Na hřbetní straně je často nutno použít skalpelu, protože kůže je zde vázána k tělu vrstvou tuku pevněji než v jiných místech. Mírným tahem se dostaneme až k hlavě, která se nejčastěji odřezává od těla s částí kostí temenních a týlních (TÁBORSKÝ 1961; IVANJENKO 4/2003).

Nohy se odříznou v kloubu kolenním skalpelem, nebo kleštěmi. Potom se stáhnou z kůže až k patě. Z kosti holenní strhneme maso, avšak nejdříve musíme přestříhnout šlachy u paty (obr. č. 5). Můžeme si pomoci i nůžkami a to tak, že od paty směrem ke kolennímu kloubu rozstříhneme maso (obr. č. 6). Tato operace usnadní následné strhávání masa. Stejnou operaci provedeme i na noze druhé. U

většiny ptáků se kůže dále nestahuje. Je totiž kryta zrohovatělými šupinami, které stahování jednak ztěžují a také mezi patou a prsty není žádné svalstvo. Zde obvykle stačí nastříknutí injekční stříkačkou s konzervační látkou např. lihem nebo formolem. Avšak u ptáků, kteří mají kůži porostlou peřím až k prstům, jako např. káňat rousných, sov, tetřevů apod., se stáhne celá noha i s běhákem. Kdybychom toto neprovedli, tak by při nedostatečném konzervování došlo k opadání peří. Jednotlivé prsty poté konzervujeme nastříknutím fixační tekutinou, hlavně u sov a tetřevovitých (IVANJENKO 4/2003; TÁBORSKÝ 1961).

Obr. č. 5, 6, TAXIDERMY TODAY 7/8 2009 (foto D. Rinehart)

U velkých ptáků, jak se zmiňuje (RINEHART 7/8 2009) je vhodné odpreparovat šlachy z oblasti mezi patou a prsty. Začneme tak, že vedeme řez na Achillově patě (obr. č. 7), který rozevřeme. Tímto šlachy obnažíme, následně podebereme hákem a vytrhneme je ven z nohy (obr.č. 8 a 9). Pro lepší práci můžeme hák upevnit ve svěráku a až poté šlachy vytrhnout. Šlachy uštípeme kleštěmi. Po obléknutí kůže na model nohu s prsty nastříkneme injekční stříkačkou s konzervační tekutinou.

Obr. č. 7, 8, 9, TAXIDERMY TODAY 7/8 2009 (foto D. Rinehart)

Křídla stahujeme dvojm způsobem:

Jestliže ptáka chceme preparovat v rozpětí, stahuje se kůže jen k loketnímu kloubu. Letky se od kosti loketní tedy neuřezávají, necháváme je přirozeně přisedlé. Avšak v loketní části křídla musíme odstranit svalstvo. Proto vedeme pomocný řez od loketního kloubu směrem ke kloubu zápěstnímu. Kost si skalpelem obnažíme a svalstvo pečlivě vyškrabeme (obr.č. 10). Po obléknutí kůže na model řez zašijeme.

Pro preparáty s křídli v klidu můžeme použít první způsob stahování. Lepší je však kůži stáhnout až k zápěstí, přičemž se odříznou letky od loketní kosti (obr. č. 11). Zdvojení kůže se rozřezává (špaltuje) až na šlachy. Tento způsob stahování křídel zaručí dokonalé odstranění svalstva a tím i lepší nakonzervování kůže. Letky se však při finální úpravě musí upravovat pečlivěji (TÁBORSKÝ 1961).

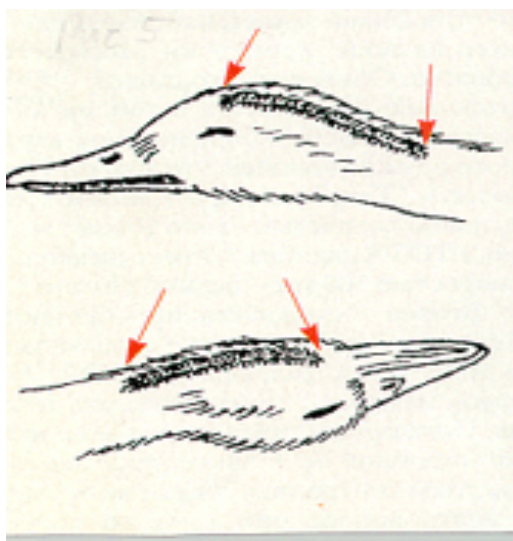
Obr. č. 10, TAXIDERMY TODAY, 11/12 2009 (foto R. Reinhold)

Obr. č. 11, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2009 (foto D. Rinehart)

Z krku se kůže stáhne velmi snadno. U většiny ptáků se dá přetáhnout přes hlavu. U některých, například u kachen nebo hus, děláme z horní nebo spodní části hlavy krátký řez a vzniklým otvorem hlavu přetáhneme (obr. č. 12). Tento řez při následném oblékání kůže na model zašijeme. Řez a okolní peří je důležité velmi dobře odmastit ve vodní lázni. Nosními otvory se protáhne tenčí drát nebo pevný provázek, jímž se obrací kůže zpět přes hlavu. Uši se odříznou těsně u hlavy nebo se vytáhnou s celým blanitým orgánem z lebky, například u strak je to

Obr. č. 12

možné. Oči se odřezávají velmi opatrně, aby se neporušily okraje víček, i s takzvanou mžurkou. Kůži na hlavě stahujeme až k zobáku. U dravců se nesmějí odříznout výběžky kostí čelních (*frontale*), které dávají hlavě charakteristický dravčí zploštělý tvar. Na stahování kůže u dravců si musíme dát velice záležet, jelikož přes výběžky kostí čelních (*frontale*) se stahuje kůže poměrně obtížně.

Hlava se odřízne od těla tak, že u kůže zůstane skoro celá lebka, jen bez částí kostí temenních a týlních; tzn., že v lebce zůstává menší otvor, kterým se později při čištění odstraní mozek. Oči se odříznou a celá lebka se důkladně očistí od svalstva (TÁBORSKÝ 1961; FRANC 2011, osobní sdělení).

Podle osvědčené metody SUCHARJEVA (4/2003) hlavu od těla odřezáváme stejným způsobem, poté ji ale stahujeme od zobáku směrem k zadní části hlavy. U zobáku kůži odřízneme podél ozobí (obr. č. 13). Až poté lebku pečlivě zbavíme mozku a očistíme od svalstva (obr. č. 14).

Obr. č. 13, 14, TAKSIDJERMIJA 4/2003, (foto V. Sucharjev)

Lebku je také možné uštípnout u zobáku (obr. č. 15). Následovně ji nahradíme polyuretanovým modelem (obr. č. 16). do kterého jsou už zasazené skleněné oči (DAHMES 1988; MARŠUK 7/2005).

Tato metoda taxidermie je velice používaná v USA, avšak u nás v České Republice není až tak populární. Mnohým zákazníkům se totiž nelíbí, když jim z jejich ulovené trofeje zůstane pouze kůže. Zobák a stojáky jsou totiž nahrazeny umělými náhražkami (KNÍŽEK 2011, OSOBNÍ SDĚLENÍ).

Podle (FRANCE 2011, OSOBNÍ SDĚLENÍ) je tento způsob preparace jedinečný a do budoucnosti budou části, které jdou nahradit syntetickými komponenty stále víc nahrazovány. Čím více přírodních částí nahradíme, tím více se prodlouží životnost preparátu. Každý biologický materiál může být vstupní branou pro hmyz, který negativně působí na kvalitu preparátu.

Obr. č. 15, 16, TAKSIDJERMIJA 7/2005, (foto I. Maršuk)

3.1.4. Čistění a odtučňování

Odtučňování a čištění kůže je velmi důležité. Jestliže tuto fázi preparace neuděláme tak, jak se patří, kůže bude zapáchat, napadne ji hmyz a může dokonce i hnit. A to protože následné odmaštění a činění kvůli tukové vrstvě neproběhne, jako když je kůže dokonale očištěná od tuku, blan a masa. Proto tuto část nepodceňujeme a dáváme si na ní velmi záležet (DAHMES 1988; TÁBORSKÝ 1961).

Čištění kůže začínáme ručními nástroji, kterými nejdříve očistíme hlavu, ocas, nohy a křídla. Při těchto operacích seřezáváme a sestřiháváme velké kusy masa a tuku. Při práci místa zasypáváme boraxem*), který nám odstraní a absorbuje tělní tekutiny. Po hrubém očištění těchto částí ptačí kůže použijeme elektricky poháněné drátěné kolo, kterým vše precizně dočistíme (DAHMES 1988).

*) – tetraboritan disodný dekahydrát, technický – používá se v koželužství, zemědělství, jako tavidlo atp. Z kůže velice rychle odstraňuje vlhkost.

Lebku, pokud jí chceme zachovat, čistíme jako první. A to tak, že až po důkladném očištění svaloviny, očí a vyndání mozku strhneme blanité nadočnicové oblouky, které při následném oblékání zvěře nahradíme modelářskou hlínou. Avšak to neplatí u dravců, kde zanecháváme výběžky kostí čelních! Blánu mezi lebkou a výběžky klidně odřezat můžeme (TÁBORSKÝ 1961; DAHMES 1988)

S čištěním začínáme u ocasu a postupujeme směrem k hlavě. U ocasu opatrně vyřízneme mazové žlázy přebytečné maso a tuk odstraníme pryč skalpelem nebo nůžkami (obr. č. 17). Jednotlivá pera ještě prořežeme směrem ke kůži, v které jsou pera uchycená. Zůstane nám řada skoro očištěných ocasních per (obr. č. 18), které později dočistíme na drátěném kole. Řitní otvor očistíme tak, že zbylé maso okolo otvoru po odříznutí páteře od těla citlivě odřezáváme skalpelem ze všech stran (obr. č. 19). Až se dostaneme k vlastnímu řitnímu otvoru, maso uřízneme a zůstane nám jen čistá kůže (obr. č. 20) (DAHMES 1988; RIENHART 7/8 2009).

Obr. č. 17, 18

Obr. č. 19, 20

Dále pokračujeme s čistěním nohou. Kost holenní je potřeba řádně očistit od morku a zbylého masa. Morek očistíme tak, že do dutiny, která vznikne odstraněním holenního kloubu, vložíme drát a morek odpreparujeme pryč z kosti (obr. č. 21). Kdybychom tuto operaci neprovedli, kost napadnou brouci nebo začne hnit. K dočistění zbylého masa na kosti použijeme skalpel nebo papírový ubrousek (obr. č. 22) (DAHMES 1988; RIENHART 7/8 2009).

Obr. č. 21, 22, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2009 (foto D. Rinehart)

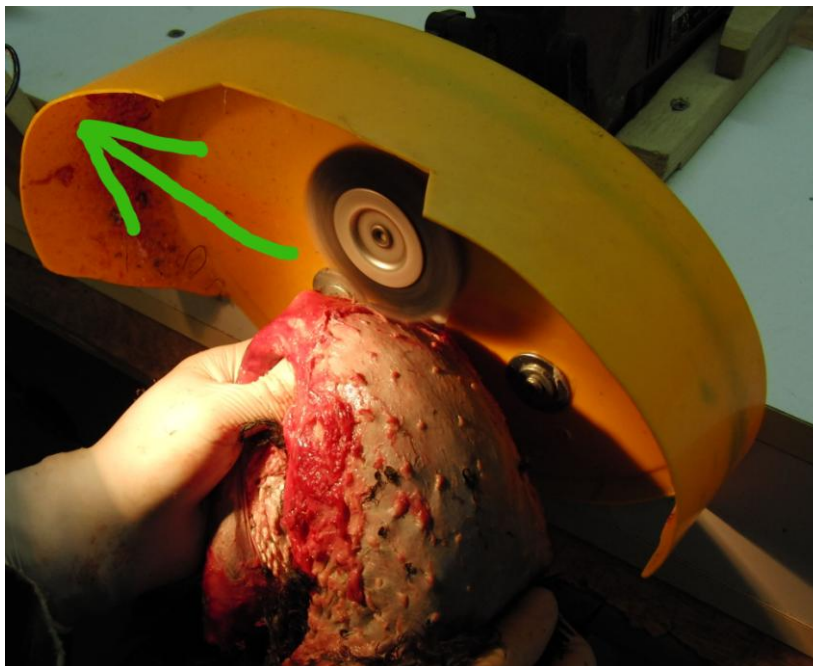
Čištění křídel provádíme u prvního způsobu stahování tak, že kost ramenní důkladně očistíme od veškeré svaloviny. K očistění části loketní až k zápěstí

použijeme štípačky a skalpel. Těmito nástroji důkladně vyškrabeme veškerou svalovinu a tuk. U druhého způsobu stahování postupujeme stejnou metodou čištění kostí. Avšak dáváme pozor na přeříznutí loketních šlach. Ty jsou pro další postup potřebné!

Jak z celé kůže, tak i z hlavy, ocasu, řitního otvoru, kostí holenních a křídelních, musí být velké kusy masa a tuku očištěny. Pokud je vše precizně očištěno, nic nám nebrání dočistit kůži na rotačním ocelovém kartáči.

Je to výborný pomocník každého preparátora, avšak pro tuto práci je potřeba trochu předešlého cviku, který získáme tréninkem na záložních nebo přebývajících kůžích, nikoliv přímo na zakázce. Musíme poznat kdy je kůže dostatečně očištěná, protože jestliže budeme s čištěním pokračovat, snadno v ní uděláme díru. Proto ji držíme oběma rukama a to tak, že jednou rukou velice pevně a druhou kůži držíme ze spodu a podle mocnosti tuku tlačíme na kolo. Tímto způsobem eliminujeme nadbytečný počet děr a namotání kůže na kartáč. Vždy postupujeme po směru růstu per (obr. č. 23)!!! Jestliže tomu bude naopak, velmi snadno naděláme v kůži veliké množství děr. (DAHMES 1988; RIENHART 7/8 2009).

Obr. č. 23

S prací na rotačním kartáči začínáme u ocasu. Zde precizně očistíme ocasní pera a okolní partie zadní části těla ptáka (obr. č. 24). Následovně čistíme první polovinu kůže. Zvláštní pozornost věnujeme okrajům hlavního řezu. Zde peří jakoby zastrkáváme směrem pod kůži, abychom ho nezachytili do kola a v kůži neudělali díru. Pracujeme velmi citlivě, jelikož zde můžeme velmi jednoduše udělat velké množství děr. Kůži nezeslabujeme příliš, následně by šla špatně natahovat a šít. To je problém hlavně začínajících taxidermistů. Po očištění první strany pokračujeme stranou druhou. Začínáme opět u ocasních partií směrem k hlavě. Po odtuštění obou částí kůže dočistíme holenní a křídelní kosti s hlavou. S citem čistíme lopatkové řady per, kůže je zde velice tenká a měkká, proto se vyvarujeme výrobě dalších zbytečných děr, které nám budou ztěžovat následnou práci s preparátem. (DAHMES 1988).

Obr. č. 24 TAXIDERMY TODAY 7/8 2009 (foto D. Rinehart)

Tření kola proti kůži způsobuje teplo, které urychluje růst bakterií. Dáváme tedy pozor na přepálení kůže. Mnoho bakterií žije uvnitř tuku, v mazových žlázách i hluboko v kůži. K povzbuzení jejich růstu stačí jen nepatrné množství tepla, které zcela určitě způsobíme tlakem na drátěné kolo. Tyto bakterie produkují enzymy, které následně kůži rychle ničí. To vede k opadávání peří a tím zničení trofeje. (DAHMESE 1988).

Jako nejlepší ochrana proti přepálení kůže nám podle (DAHMESE 1988) pomůže máčení ve studené vodní lázni, kterou máme vždy připravenou vedle elektricky poháněného drátěného kola. Postupujeme tak, že po odtučnění nevelké části, kůži zchlazujeme. Odtučníme další část a znovu kůži zchladíme. Takto pokračujeme, dokud není kůže zcela odtučněná (obr. č. 25).

Obr. č. 25

Kosti též očistíme na rotačním kartáči. Jemné zbytky masa, blan a tuku na kůži odstraníme tupým nožem s vroubkovaným ostřím nebo ocelovým kartáčem. Takto očištěná kůže je připravená na další krok - odmašťování. Jestliže musíme práci přerušit, kůži zabalíme do ručníku a vložíme do chladničky. Pokud ji chceme uskladnit déle než přes noc, dáme ji do igelitového pytle a zamrazíme (DAHMES 1988, RIENHART 7/8 2009).

3.1.5. Chemické čištění, odmašťování

Nejdříve kůži nasolíme, jelikož sůl odstraňuje mnoho rozpustných proteinů na kůži, jako je např. krev a také vsakuje vlhkost. Připravuje i proteinová vlákna a

tím usnadňuje chemický proces činění. Použijeme sůl od firmy WASCO. Sypeme jí na vnitřní stranu kůže, kde ji necháváme účinkovat hodinu až dvě.

V ptačí kůži se vyskytují dva druhy tuků. Vnější a vnitřní. Vnější má každý pták, zejména vodní ptactvo ho má dostatek. Tímto tukem je velmi dobře impregnováno peří a kůže proti vodě. Odstraňuje se snadněji než tuk vnitřní. A to tak, že nejdříve očistíme zbylou sůl, poté kůži ponoříme do vody, kam přidáme podle návodu odmašťovač POLYTRANSPAR *). Málo mastné ptáky máčíme zhruba dvacet minut, více zamaštěné kůže až hodinu. Kůži vyndáme z lázně a jemně ji rukou vyždímáme. Pokračujeme odstraněním tuku vnitřního. Ten se odstraňuje obtížněji, jelikož se skládá z vrstev, které jsou uloženy hluboko v kůži. Chemické prostředky, které jsme použili k odstranění vnějšího tuku, dokonale neodmastí tuk vnitřní, proto použijeme přípravek od firmy WASCO pod názvem Grease-Buster *). Tento produkt je chemicky formulovaný tak, že proniká do kůže a vrstvy tuků hluboko v kůži odmastí. Kůže se namáčí do roztoku s vodou na dvacet minut. V poměru, který je napsán v návodu na obalu.

Pokračujeme umytím kůže v roztoku WASCO Skin-Prep *) a vody. Když je kůže dokonale umytá, taj ji pečlivě propláchneme studenou čistou vodou, dokud nebude naprosto zbavená všech zbytků roztoků (DAHMES 1988)

Podle RIENHARTA (7/8 2009) kůži odmastíme v teplé vodní lázni, do které přidáme dvě až tři unce mycího saponátu a vše důkladně promícháme. Poté vložíme kůži, kterou poctivě rukama propíráme (obr. č. 26). Vnitřní stranu kůže odmašťujeme stejným způsobem. Po třech až pěti minutách z kůže vyždímáme rukama přebytečnou vodu. Vypustíme mýdlovou vodu a natočíme vodu čistou. Kůži v této vodě ještě jednou propereme, tím z ní dostaneme veškeré zbytky saponátu (obr. č. 27).

*) **POLYTRANSPAR + WASCO Grease-Buster** – odmašťovače na bázi uhlovodíkových rozpouštědel, které účinně rozpouští většinu tuků a olejů

*) **WASCO Skin-Prep** – velmi účinný koncentrovaný detergent, který kůži odmašťuje, dezinfikuje a zároveň ji i zjemňuje

Obr. č. 26 – 31, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2009 (foto D. Rinehart)

Do připraveného kbelíku si nalijeme technický benzín - na krocana použijeme čtyři galony (obr. č. 28). Vložíme kůži a dvacet minut ji necháme máčet. Občas s kbelíkem zatřeseme. Po uplynulém čase z kůže opět rukama vyždímáme přebytečnou vlhkost a vložíme ji do padesáti pěti galonového bubnu, v kterém je padesát liber pilin z tvrdého dřeva nebo šrotu z kukuřičných klasů (obr. č. 29).

Ptáka zkontrolujeme po deseti minutách otáčení. Jestliže je peří suché můžeme kůži vyndat. Jestliže ne, pokračujeme, dokud peří dokonale nezbavíme vlhkosti. Když je peří suché piliny z něho vyfoukáme vzduchovou kompresní tryskou (obr. č. 30) Na dosušení peří použijeme fén, který si nastavíme na nejteplejší proudění vzduchu. Fénem také peří krásně načechráme (obr. č. 31).

Piliny se v bubnu poměrně hodně nalepují na kůži, proto jí před započítím praní v kukuřičném šrotu, nebo v pilinách posypeme boraxem. Musíme si ale uvědomit, že poté bude kůže ptáka rychle vysychat. Proto následné natažení na model příliš dlouho neoddalujeme (LAAKER 7/8 2009).

3.1.6. Činění

Když jsme kůži odtučnili, chemicky odmastili, je potřeba ji vyčinit. Při tomto procesu chemicky přeměňujeme strukturální bílkoviny do stabilních vláken kůže ptáka.

Nejdříve si připravíme solný roztok. Ten vytvoříme z jeden a půl hrnku soli, který přidáme do jednoho galonu studené vody. Kůži zde necháme máčet přibližně 30 minut. V této fázi je i nejlepší napustit kůži proti kožojedům (ještě před přimícháním kyseliny). Proti hmyzu používáme Edolan-U *), který je bezbarvý a bez zápachu. Přidáme ho jedno procento ze suché hmotnosti kůže ptáka. Kdybychom ho přidali více, na peří by zůstaly lepkavé zbytky, které bychom museli pracně odstraňovat metanolem, nebo v mýdlové vodní lázni.

*) přípravek proti kožojedům, přemění keratin obsažený v kůži na nepoživatelnou složku

Poté do tohoto roztoku přidáváme kyselinu v podobě krystalů v množství třech polévkových lžic na kůži ptáka. Potřebujeme dosáhnout pH 4,5, jestliže je menší, opatrně přisypáváme kyselinu, dokud pH nestoupne na požadovanou hodnotu. V roztoku kůži ponecháme jednu hodinu.

Dále do roztoku přidáme jednu unci WASCO True-Tan přípravku, který důsledně rozmícháme v roztoku. Kůži v lázni párkrát zamícháme. Necháme ji máčet po dobu jedné hodiny. Za hodinu přidáme jednu lžici zaživací sody. Ptáka přitom máčíme ještě další půl hodinu. Vsypáním zaživací sody zvedneme pH na 6.

Po uplynulém čase kůži vymácháme v čisté vodě. Přebytečnou vlhkost vymačkáme do čistého ručníku. Pokračujeme vložením kůže do bubnu, v kterém jsou piliny z tvrdého dřeva společně s leštícími přísadami. Piliny odstraníme klepáním a vyfoukáním kůže vzduchovou tlakovou tryskou. Takto ošetřená kůže je připravena k navléknutí na model (DAHMES 1988).

přípravky na ošetření ptačí kůže, BIRD TAXIDERMY (foto S. Dahmes)

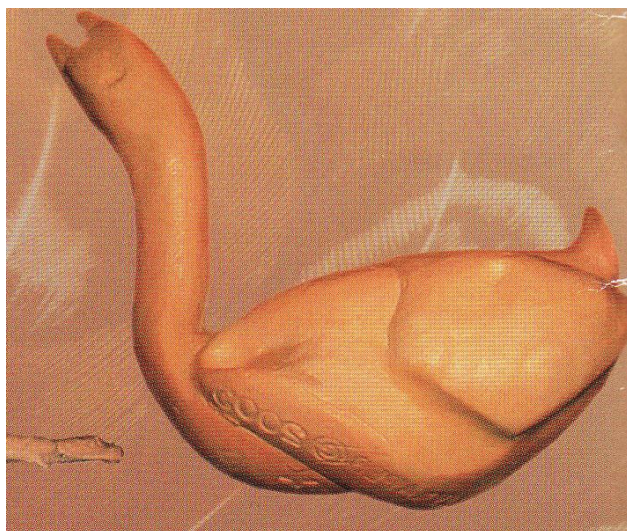
*) přípravek na činění kůží na bázi solí chromu

3.1.7. Navlékání kůže na model a konečné úpravy preparátu

Nyní, když je kůže takto vyčiněná, nic nám nebrání, abychom jí začali navlékat na model. Modely používáme z polyuretanu v různých provedeních:

1) s krkem i hlavou (obr. č 32). Tyto partie těla jsou součástí modelu (MARŠUK 7/ 2005).

Obr. č. 32, TAKSIDJERMIJA 7/2005

2) s krkem (obr. č. 33). U tohoto typu modelu přiděláváme pouze hlavu a to buď přírodní nebo umělou (obr. č. 34) (DAHMES 1988; SHUMAKER 7/8 2009).

Obr. č. 33, 34

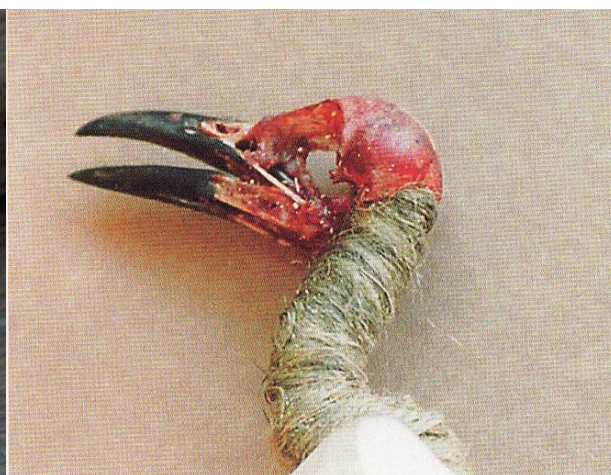

3) bez krku a hlavy (obr. č. 35). Chybějící části těla na model přiděláváme. Krk motáme na drát a to z konopného vlákna (obr. č. 36) nebo použijeme krk flexibilní, kterým drát prostrčíme (obr. č. 37). Hlavu nahradíme zbytkem očištěné lebky, můžeme použít i lebku umělou (obr. č. 38), kterou připevníme drátem z konce krku (IVANJENKO 4/2003; SHUMAKER 7/8 2009).

Obr. č. 35

Obr. č. 36, TAKSIDJERMIJA 4/2003,
(foto V. Sucharjev)

Obr. č. 37, 38, TAXIDERMY TODAY 8/9 2009 (foto K. Schumaker)

4) pouze kus polyuretanového bloku, ze kterého si tělo vyřežeme. Chybějící části doděláváme stejně jako u typu modelu číslo 2 (IVANJENKO 4/2003).

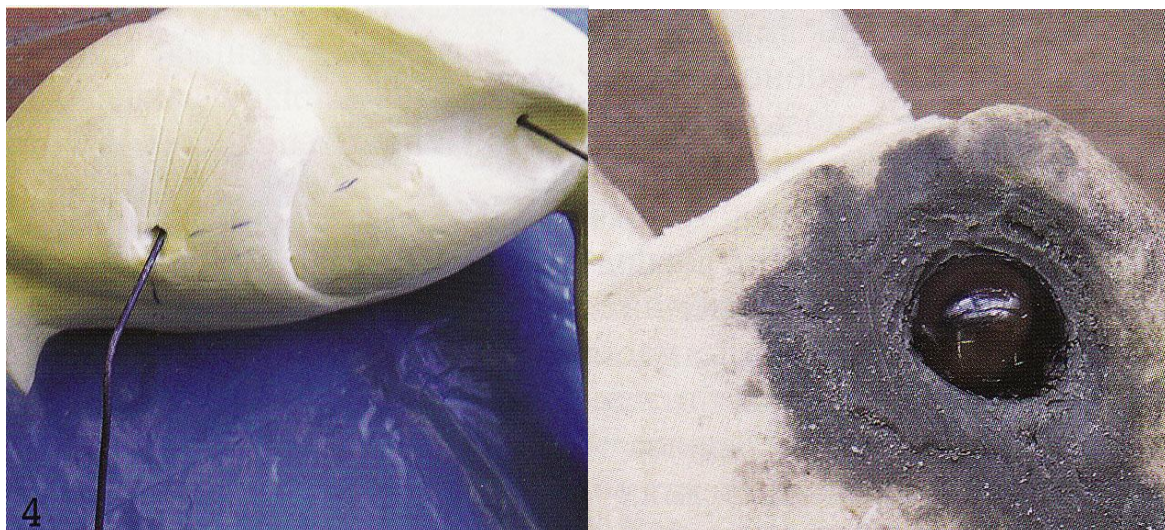
Kůži začínáme navlékat od hlavy. Křídelními kostmi provlékneme dráty. To samé provedeme s nohama a ocasem. Dráty provlékneme skrz model a zatloukáme zpět. Nahrazují nám svaly, které pták používá k držení těchto končetin. Jsou ohebné, proto můžeme s končetinami různě hýbat. Tloušťku volíme podle velikosti ptáka a požadované pózy. Následovně zašíváme řezy, které jsme při předešlém stahování provedli. Pokračujeme připevněním ptáka na podstavec. Různě pohybujeme končetinami, do té doby, než vymodelujeme pozici ptáka, kterou si zákazník přál. V této poloze ptáka zabandážujeme papírem nebo lepící páskou a necháme ho vyschnout (DAHMES 1988; MARŠUK 7/2005).

3.1.7.1. Preparace tetřeva hlušce v toku

Před začátkem oblékání si pečlivě nastudujeme a tzv. „nakoukáme“ pózy tetřevů, které při toku nejčastěji dělají. Je jich mnoho a liší se např. postavením hlavy, krku, křídel, noh, peří a v neposlední řadě ocasu. Podle přání zákazníka, nebo dle vlastního uvážení vybereme vhodný polyuretanový model, který se nejvíce shoduje s námi vybranou pózou.

Nerovnosti na modelu ořežeme nožem a zahladíme smirkovým papírem. Do modelu vrtačkou vyvrtáme otvory, kterými později budeme protahovat dráty z křídel, nohou a ocasu (obr. č. 39). Velikost vrtáku volíme podle tloušťky drátu. Vložíme oči do otvoru na hlavě. Propadliny okolo doplníme modelářskou hlinou (obr. č. 40). Oči nesmí být položené moc hluboko nebo příliš vypouklé. Pro správné vymodelování očí můžeme použít vhodné obrázky, podle kterých hlavu snadněji vymodelujeme. Jestliže chceme použít přírodní lebku, pečlivě jí očistíme od masa, svaloviny a očí. Prázdna místa vyplníme modelovací hlinou, do které zasadíme oči. Takto zhotovenou hlavu připevníme ke krku modelu. Na takto připravený model můžeme začít navlékat kůži.

Obr. č. 39, 40, TAKSIDJERMIJA 7/2005, (foto I. Maršuk)

S natahováním začínáme od hlavy tetřeva. Vrchní konec zobáku využijeme k jeho připevnění. A to malými hřebíčky nebo špendlíky (obr. č. 41). Kůži stahujeme dolů po hlavě a krku. Provlékáme drát do křídla. Vedeme ho kolem ramenní kosti, loketního kloubu až zhruba 2-4 centimetry za zápěstní kloub. Ke kostem drát připevníme pomocí malých ohebných drátků (obr. č. 42). U ramenního kloubu z nosného drátu vytvoříme spirálu, to proto, aby nám drát nevyskočil ze zápěstního kloubu (obr. č. 43). Kostí omotáme konopným vláknem (obr. č. 43) a přetáhneme křídlo zpět. To samé provedeme i s křídlem druhým. Pokračujeme směrem k nohám. Jednou z nich začneme protahovat silnější drát. Vedeme ho kolem kolenního kloubu, podél kosti vnitřní stranou. Vychází nám ve spodní části běháku mezi palcem a ostatními prsty. Opět ho ke kosti připevníme slabším drátkem, omotáme konopným vláknem a nohu vsuneme zpět do kůže. Samozřejmě stejnou operaci provedeme i s nohou druhou. Drát vystrčený z běháku volíme tak dlouhý, abychom ptáka mohli bez problémů připevnit k podstavci nebo kořenu. U ocasu drát provlečeme ze spodní strany (obr. č. 45). Všechny dráty protáhneme otvory a protější straně je zatlučeme kladivem do modelu (obr. č. 44). Podle nutnosti docpeme nerovnosti pod zobákem, u volete, hrudi nebo jinak propadlých míst konopným vláknem, aby nikde nebyly opticky

výrazné nerovnosti. Hlavní řez na těle a otvor mezi loketním a zápěstním kloubem zašijeme nití (obr. č. 45).

Obr. č. 41 – 45, TAKSIDJERMIJA 7/2005, (foto I. Maršuk)

Najdeme vhodný kořen, na kterém bude tetřev stát. Ten připevníme pevně k medailonu. Do kořene provrtáme otvory, abychom skrz ně protáhli dráty vycházející ze stojáků. Ty pevně v kořenu zafixujeme. Tetřeva na kořen připevníme, srovnáme křídla, ocas, prsty, zobák do polohy tokajícího tetřeva (obr. č. 46). Veškeré peří na těchto končetinách precizně srovnáme.

Z tvrdého papíru nastříháme proužky, kterými zafixujeme tyto pera letek. Dáváme je ze spodní i vrchní části a připevňujeme špendlíky (obr. č. 47). Podle vkusu necháme zobák zavřený nebo ho mírně pootevřeme a zafixujeme. Jednotlivé prsty na běhácích připevňujeme špendlíky k pařezu, pouze takto je dokonale zafixujeme. Podle vkusu nebo přání zákazníka můžeme peří na krku načechrat pinzetou. Pokud chceme, aby nám takto zůstalo, musíme celý preparát otočit směrem dolů (obr. č. 47). V této pozici necháme tetřeva pět až sedm dní. Jestliže peří na krku nechceme mít načechrané, v tom případě otáčení není nutné. Takto vypreparovaného tokajícího tetřeva necháme proschnout.

Obr. č. 46 – 47, TAKSIDJERMIJA 7/2005, (foto I. Maršuk)

Po dokonalém proschnutí sundáme všechny bandáže. Vnitřek zobáku vyplníme tmelem, který dobarvíme přirozenou barvou, štětcem nebo retušovací pistolí. Zobák také dobarvíme. Obočí tetřeva můžeme doplnit dvousložkovým tmelem, nebo i tak, že si nastříháme červené nitě. Obočí natřeme jemnou vrstvou

lepidla PVA a na tuto vrstvu jemně vláčenka nitě přiložíme. Lepidlo necháme s nitěmi zaschnout.

Takto ošetřený preparát můžeme s radostí předat zákazníkovi, který si určitě připomene svůj nezapomenutelný zážitek z jarního lovu tokajícího tetřeva (obr. č. 48) (MARŠUK 7/2005).

Obr. č. 48, TAKSIDJERMIJA 7/2005, (foto I. Maršuk)

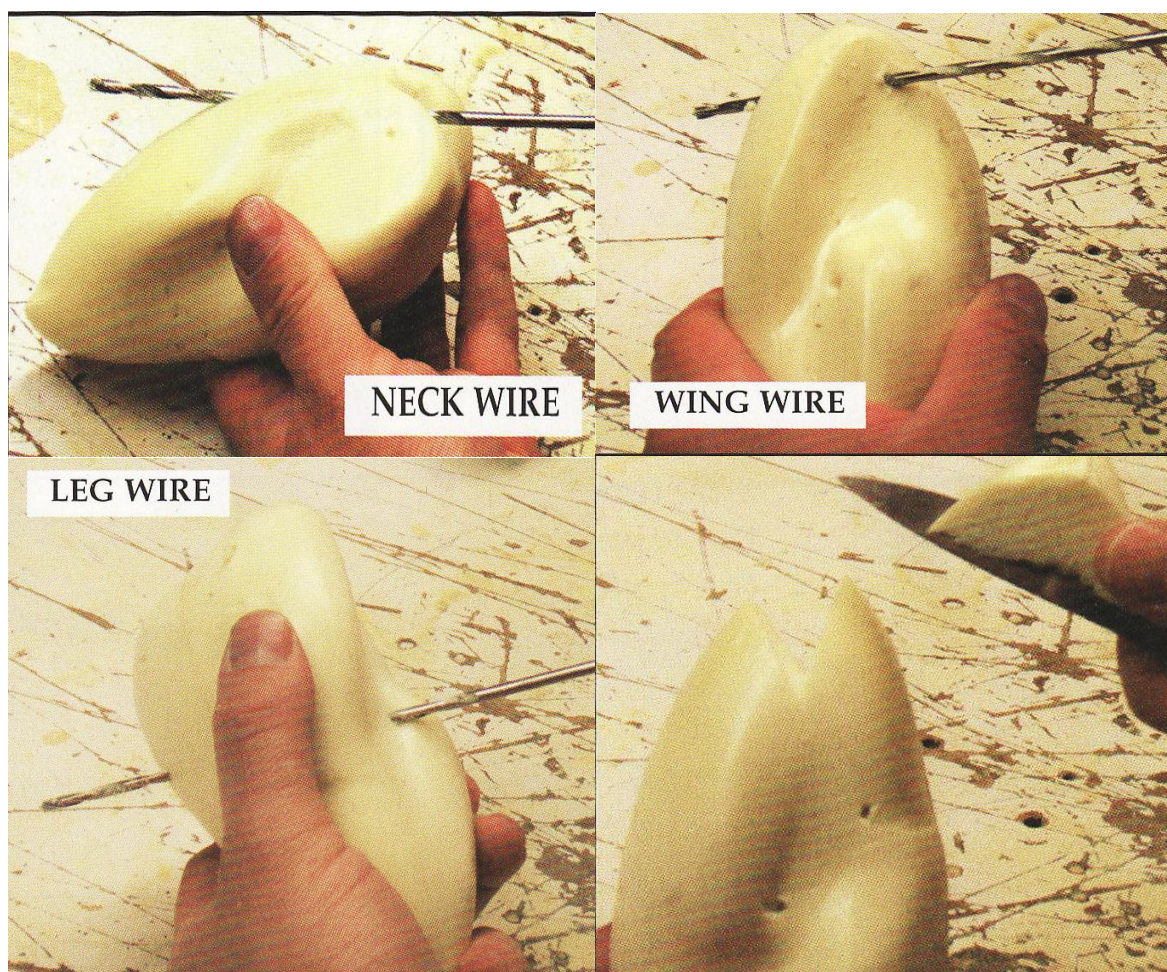
3.1.7.2 Preparace hohola bělavého v letu

Na tuto preparaci budeme potřebovat důkladně očištěnou a vyčiněnou kůži, umělé tělo a hlavu, pěnový krk a dráty do něho. Dále pak dráty do křídel, nohou, ocasu a hlavní nejsilnější drát, který bude fixovat celé tělo ptáka na kořen. Ten bude přichycen na zeď.

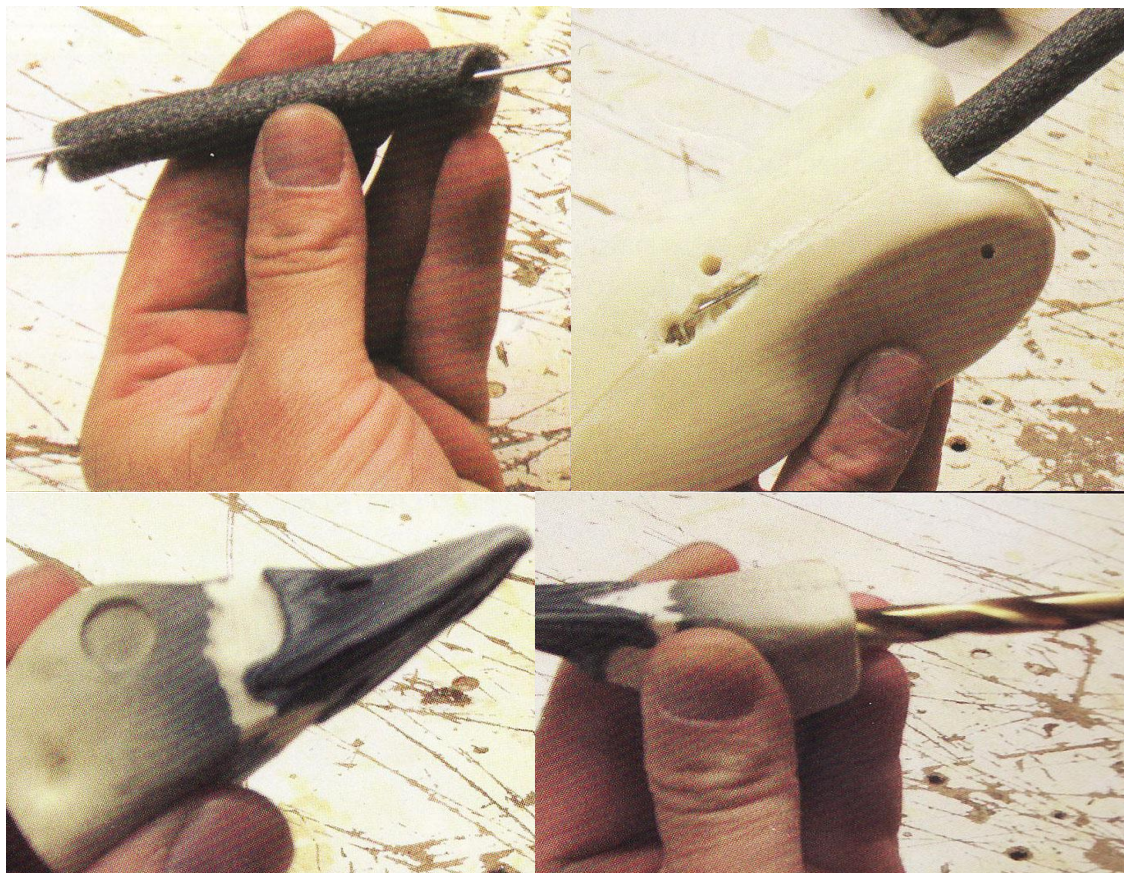
Do polyuretanového těla si uděláme otvor pro drát, který bude procházet krkem. Vrták vedeme směrem nahoru ke hřbetu (obr. č. 49). Dále vyvrtáme otvory pro křídla. Vrtáme je směrem od ramenního kloubu ke hřbetu (obr. č. 50). Poté otvory pro nohy, které začínáme vrtat od stehen a končíme na protější straně (obr.

č. 51). Jelikož preparát bude preparován do prostoru letící hrudí, otvor pro hlavní nosný drát vrtačkou vedeme směrem od hřbetu ke hrudi. Vyřízneme otvor pro ocas, tak abychom do něho mohli vložit kořen ocasu a péra v něm bez problémů vějířovitě roztáhnout (obr. č. 52). Středem flexibilního krku protáhneme drát (obr. č. 53). Vedeme ho do otvoru vyvrtaného pro krk, na zádech jej pevně ukotvíme (obr. č. 54) a zakápneme lepidlem. Krk na druhém konci (u hlavy) seřízneme tak, aby dobře kopíroval umělou lebku (obr. č. 53). Do pařezu vyvrtáme díru na protažení nosného drátu, z druhé strany zhotovíme otvory pro zatlučení drátu do dřeva. Vezmeme umělou hlavu, kterou u ozobí očistíme od nástřiku barvy, proto aby kůže při následujícím přilepování k ozobí perfektně držela (obr. č. 55). Do hlavy připevníme oči, pod které kápneme kapku lepidla z tavící pistole. Ještě do ní vyvrtáme otvor pro ukotvení drátu, který vede z konce krku (obr. č. 56).

Obr. č. 49 – 52, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2007 (foto K. Schumaker)

Obr. č. 53 – 56, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2007 (foto K. Schumaker)

Kořen, tělo a hlavu máme připravenou. Kůži důkladně prospeme práškovým boraxem včetně křídel, ocasu a samozřejmě všech kostí. Nyní můžeme ptáka natahovat na model. Kůži protáhneme skrz krk až ke křídům. Křídlo ohrneme k zápěstní kosti. Zde vedeme drát, který nám končí zhruba dva centimetry za touto kostí. Kost loketní fixujeme k drátu pomocí zapínacích sponek (obr. č. 57). Dále drát prostrčíme do kosti ramenní (obr. č. 58) a vedeme ho do modelu. Vyjde nám na hrudi, kde drát ohneme, zatlučeme kladivem a zakápneme lepidlem. To samé provedeme i na křídle druhém. Nosný drát prostrčíme dírou ve hřbetě a pevně ho ukotvíme na hrudi, kde jej pokapeme lepidlem z tavící pistole (obr. č. 59). Stojáky provlékneme dráty, které též zakotvíme na těle hohola. Navlékneme ocas a ptáka zašijeme. Po zašití, ze stehu vykartáčujeme zbylé zachycené peří. Přilepíme stojáky ke kůži. Lepidlem SuperGlue potřeme kost nad patou nohy a na ni nasuneme kůži z kosti holenní, kterou přilepíme k patě (obr. č. 60).

Obr. č. 57 – 60, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2007 (foto K. Schumaker)

Zhotovený preparát připevníme nosným drátem k pařezu. Drát protáhneme provrtaným otvorem v kořenu, ohneme do pravého úhlu a prostrčíme druhým otvorem. Ke kořenu ho zafixujeme dvěma šrouby (obr. č. 61).

Kořen připevníme na stojan a ptáka můžeme formovat do požadované polohy. Nejdříve prořízneme malý otvor na místě okolo mazových žláz. Do otvoru vložíme pistoly s tmelem, kterým vyplníme do modelu dříve vyříznutý ocasní otvor (obr. č. 62). Do zadní části modelu zapíchneme drát, který zároveň prochází i středem ocasu (obr. č. 63). Takto ošetřený ocas zabandážujeme papírovou lepící páskou (obr. č. 64). Kůži přitáhneme směrem k hlavě. Lepidlem přilepíme vrchní část kůže k zobáku (obr. č. 65). Oči fixujeme zepředu špendlíky. Dolní část kůže nepřilepujeme, protože jí musíme nejdříve vyplnit tmelem. Až poté jí pevně přilepíme ke spodní části zobáku (obr. č. 66).

Obr. č. 61 – 66, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2007 (foto K. Schumaker)

Z boku modelu zapíchneme dráty, které nám poslouží k dobré fixaci křídel (obr. č. 67). Ty bandážujeme přilepením konců letek k pomocným drátům lepicí páskou. Pásku použijeme i na zadní straně křídel a to tak, že křídla kompletně přelepíme. (obr. č. 68). Všechny nesedící péra pinzetou urovnáme, popřípadě

ještě zabandážujeme papírovou lepicí páskou. Takto dokončený preparát necháme rádně vyschnout (SHUMAKER 9/10 2006).

Obr. č. 67 – 68, TAXIDERMY TODAY, 7/8 2007 (foto K. Schumaker)

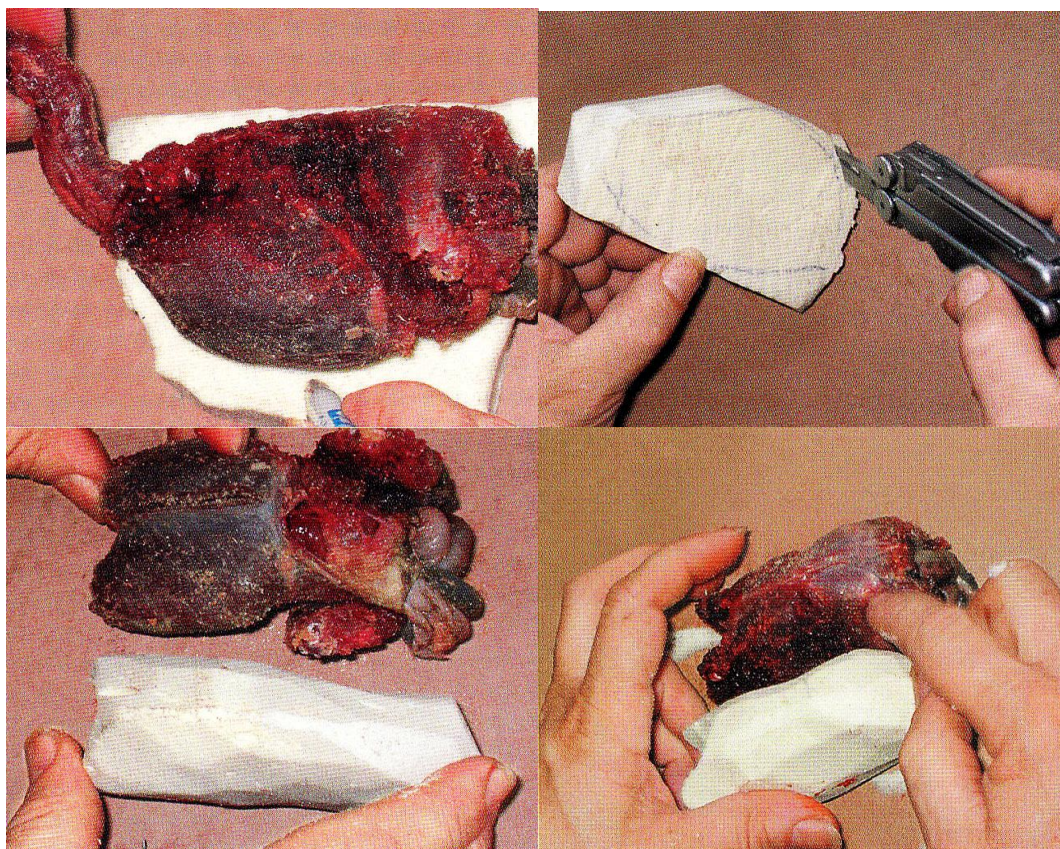
3.1.7.3. Preparace sedící straky

Preparát nemusíme zhotovovat pouze podle zakoupeného polyuretanového originálu, postačí i kousek polyuretanového bloku. Z něho si vyrobíme velmi dobrou kopii těla ptáka. Začneme tak, že tělo vezmeme, položíme na PU kostku a obkreslíme ho tužkou (obr. č. 69). Vyřízneme hrubý obrys (obr. č. 70), dále upravíme šířku a seřízíme hrany (obr. č. 71). Dbáme na to, abychom do modelu pečlivě vyřezali místa pro ramenní klouby, nohy, ocas a krk. Zkrátka abychom vystihli všechny anatomické detaily těla (obr. č. 72).

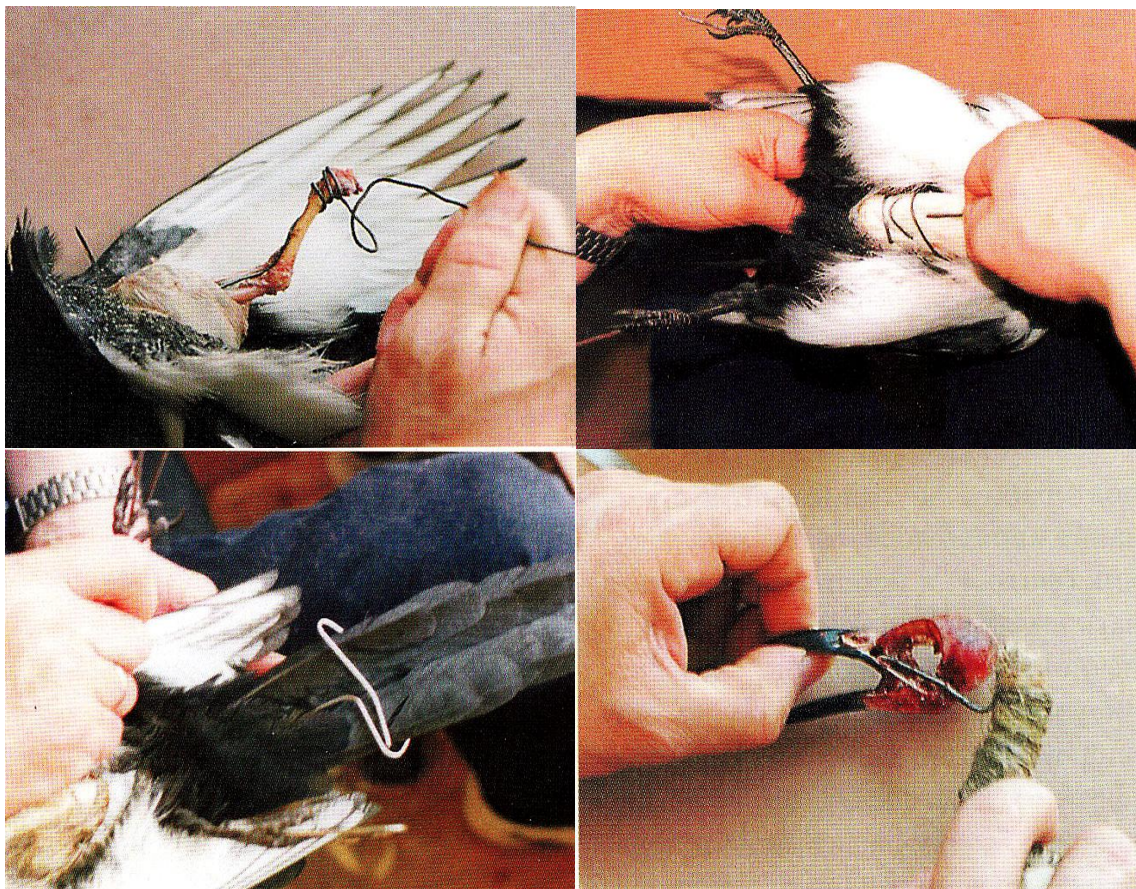
Takto vyřezaným tělem protáhneme drát pro krk, jednou stranou ho upevníme v modelu. Zbytek koukající z těla omotáme konopným vláknem, tím vytvoříme krk. Kůži natahujeme směrem k tělu. Křídla fixujeme k tělu drátem, který vedeme až za zápěstní kloub. Kopírujeme s ním kost, kterou zafixujeme omotáním drátu kolem ramenního kloubu (obr. č. 73). Konopným vláknem celou kost omotáme a natáhneme na ni zpět kůži. To samé provedeme s druhým křídlem ptáka. Pokračujeme nohama a to tak, že drát prostrčíme skrz nohu, aby vyšel ve spodní části běháku mezi palcem a ostatními prsty. Stehno nahradíme konopným

vláknem, obdobně jako křídla. Stejnou operaci provedeme i s nohou druhou. Nyní je potřeba do tílka zapíchnout drát pro fixaci ocasu. Začneme tak, že hrudní částí vpíchneme drát do modelu a směřujeme ho k ocasu. Ocas si druhou rukou držíme a drátem ho na spodní straně uprostřed ocasních per prostrčíme (obr. č. 74). Tento drát nám poslouží, jako bandážní prvek pro ocas (obr. č. 75). Všechny dráty končetin pevně ukotvíme do modelu ptáka. Ve směru těla vsunujeme konopné vlákno, kterým nahrazujeme hrudní svalstvo. Kůži po okraji hlavního řezu zašijeme. Křídla složíme a přiklopíme k tělu. Nyní můžeme přejít k preparaci hlavy.

Obr. č. 69 – 72, TAKSIDJERMIJA 4/2003, (foto V. Sucharjev)

Obr. č. 73 – 76, TAKSIDJERMIJA 4/2003, (foto V. Sucharjev)

Drát, který jsme ponechali koukat z krku, vsuneme do lebky (obr. č. 76). Buď ho dále nefixujeme, nebo ho můžeme upevnit nití. Místa v lebce, které vznikly odstraněním masa, svaloviny, mozku a očí zaplníme hlínou, do které dáme oči (obr. č. 77). Obě dvě musejí z čelního i horního pohledu v hlavě symetricky uloženy. Nesmí být moc vypouklé ani propadlé. Na toto vše si musíme dát pozor! Ozobí potřeme kličem PVA a přilepujeme kůži (obr. č. 78). Začínáme od vrchu. Kůži fixujeme špendlíky. Pokračujeme bočními stranami hlavy a končíme spodkem zobáku.

Straku postavíme na kořen, urovnáme peří a na potřebných místech jí zabandážujeme. Tímto posledním krokem je preparace sedící straky hotová (IVANJENKO 4/2003).

Obr. č. 77 – 78, TAKSIDJERMIJA 4/2003, (foto V. Sucharjev)

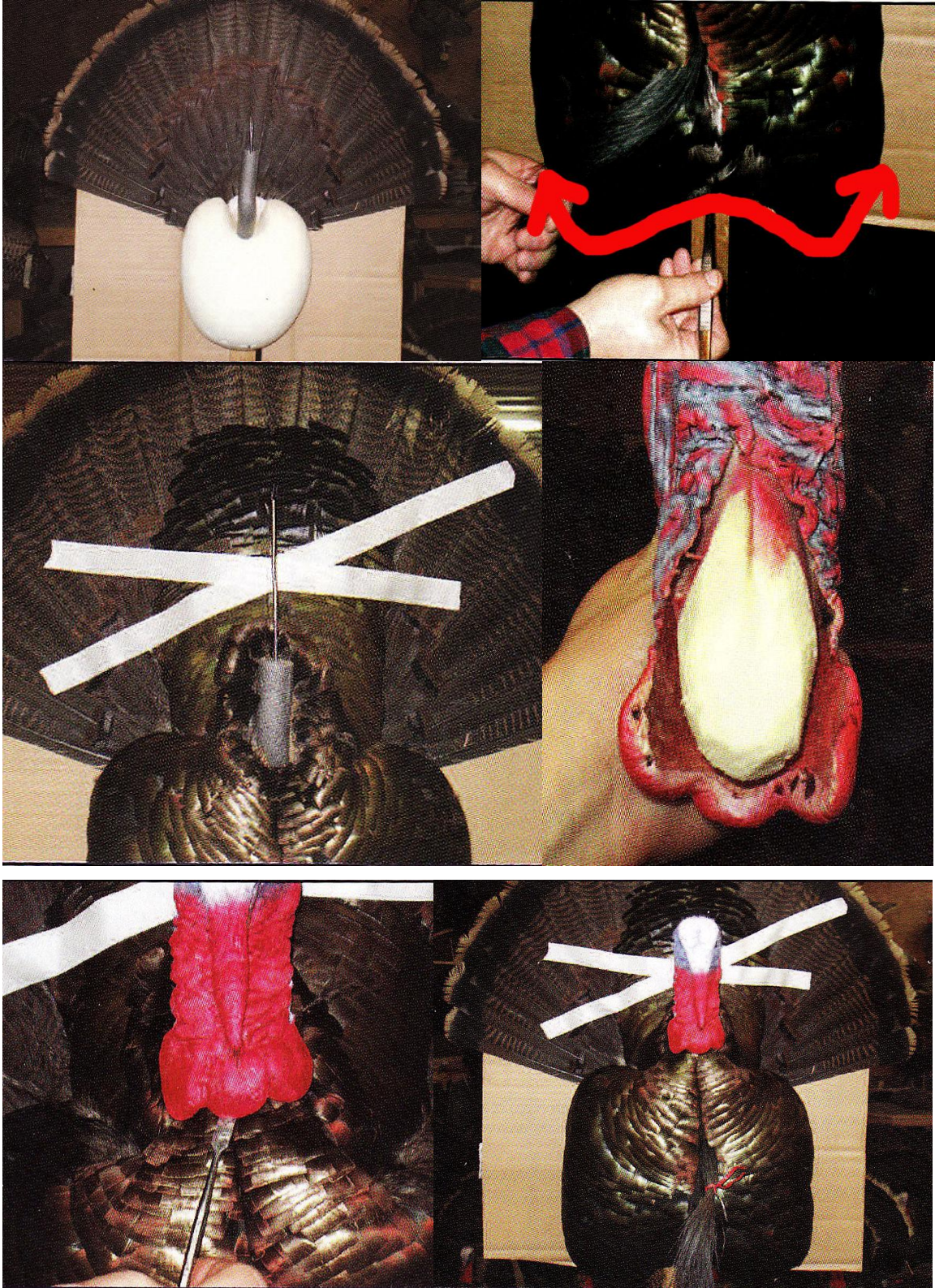
3.1.7.4. Preparace hlavy s hrudí a ocasu krocana

Tato preparace je méně časově náročná, než preparace celého krocana. Přitom je ale velice líbivá. Potřebujeme hlavu, model hrudi s pěnovým krkem, kterým prochází drát. Samozřejmě ocas, kůži a desku, na kterou připevníme hrud' s ocasem.

Na desku připevníme ocas, který rozvineme. Na něj šrouby přišroubujeme model hrudi s krkem, na který předem navlékneme kůži. Tu ze zadu modelu připevníme sponkami nebo hřebíčky. Ve flexibilním krku je provléknutý drát, který je ze zadní strany modelu upevněn. Druhý konec drátu je dostatečně dlouhý, tak abychom s ním mohli fixovat umělou hlavu. Šrouby vrtáme z druhé (zadní) strany desky. Model s kůží musí být přidělán v prostředku, zhruba ve spodní polovině ocasu (obr. č. 79). Peří dosedající k desce upravíme tak, abychom ho měli rovnoměrně urovnané. Na prsou tvoří obrácené písmeno V (obr. č. 80). Lepící papírovou páskou zafixujeme hřbetní peří k ocasu (obr. č. 81).

Uvnitř hlavy polyuretan lehce ořežeme, proto aby zde vznikla dutá místa (obr. č. 82). Hlavu napícheme na drát a do dutých míst zastrkáme kůži, kterou zafixujeme špendlíky. Střední hrudní čára kůže krocana musí být ve středu prostředního laloku hlavy (obr. č. 83). Preparát necháme uschnout (obr. č. 84) (MORRIS 5/6 2007).

Obr. č. 79 – 84, TAXIDERMY TODAY 5/6 2007, (foto D. Morris)

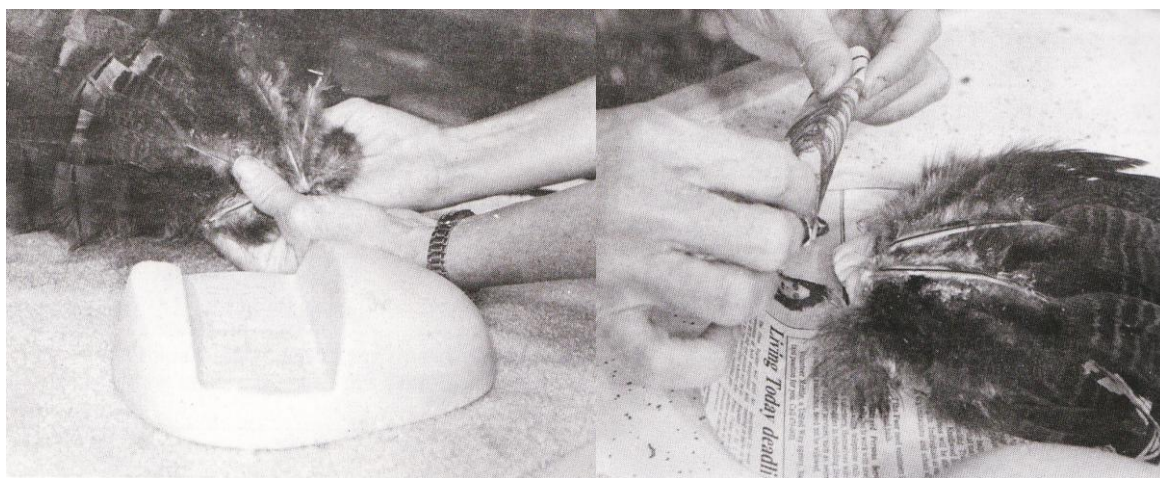
3.1.7.5. Preparace ocasu krocana

U krocana je ocas velmi ceněná trofej. Někdy zákazník nechce celý preparát, ani hlavu s hrudí, ale pouze ocas se štětkou. Montáž není náročná. Potřebujeme k ní ocas a štětku krocana, WASCO Skin Prep a WASCO Polytranspar odmašťovač, lepidlo s tavící pistolí, ultra lehké lepící plnivo, podstavec na parohy a dřevěnou podložku.

Kořen ocasu zbavíme tuku a zbytků páteře mezi ocasními pery. Nejdříve kleštěmi, poté na elektricky poháněném drátěném kole. Ocas důkladně umyjeme ve WASCO Skin Prep a přebytečnou vlhkost vsákneme do ručníku. Poté ocasní pera na dvacet minut namočíme do odmašťovače WASCO Polytranspar. Po dvacetiminutovém máčení ocas vyndáme a přebytek odmašťovače opět vyždímáme do ručníku.

Vezmeme podstavec na parohy a ocas na něho rozložíme (obr. č. 85). Vrch části podstavce zabrousíme rašplí, tak aby dávala ocasu charakteristický tvar. Plnivem potřeme ocasní pera. Aby lepidlo nezamazalo peří, vložíme ocas mezi noviny (obr. č. 86). Následovně ho položíme na formu (obr. č. 87), rozložíme do finální podoby a zafixujeme špendlíky. Poté přechod mezi podstavcem a ocasem vyplníme plnivem (obr. č. 88).

Obr. č. 85, 86, *BIRD TAXIDERMY (S. Dahmes)*

Obr. č. 87, 88, BIRD TAXIDERMY (S. Dahmes)

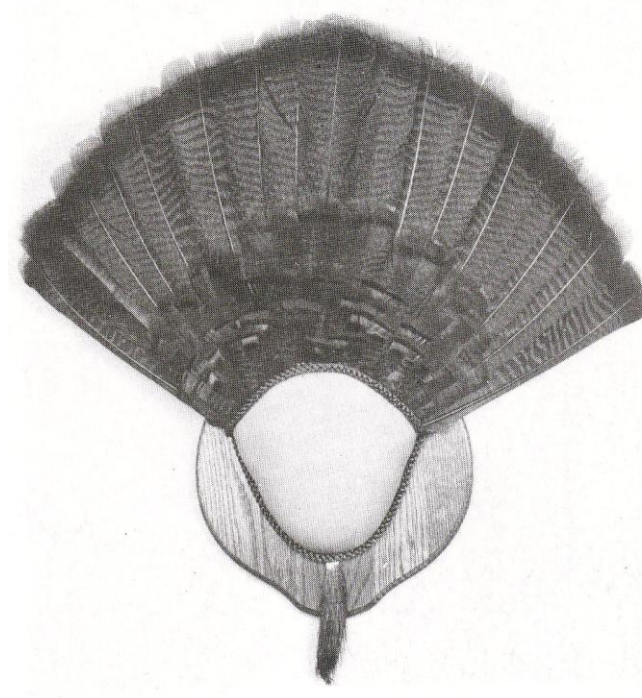
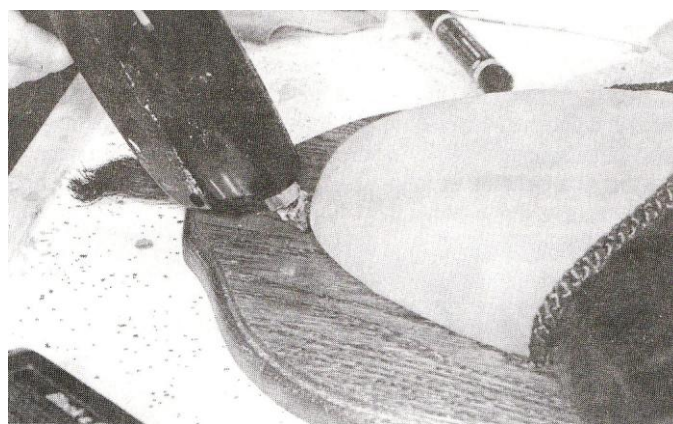
Když plnivo dostatečně zaschne, uřízneme si kůži, kterou překryjeme podstavec a spodní část ocasu. (obr. č. 89). Lepidlem z tavící pistole namažeme spodní stranu kůže ještě před přiložením na podstavec. (obr. č. 90). Kůži přilepíme k podstavci. Na zadní stranu podstavce ji přiděláme sponkami. Vrchní okraj kůže polepíme lepidlem z tavící pistole, abychom zde mohli připevnit dekorační šňůru. Rychle ji na lepidlo přilepíme. Podstavec připevníme na frézovanou podložku ze dřeva. Doprostřed spodní části podstavce na parohy připevníme štětku (obr. č. 91) a celou spodní část polepíme lepidlem z tavící pistole. Připevníme zbytek dekorativní šňůry.

Preparace ocasu z krocana je u konce (obr. č. 92). Na zadní straně dřevěné podložky ještě uděláme drážku pro přichycení na zeď. Trofej necháme úměrně dlouho proschnout. Poté rozčepýřená pera urovnáme, prach z ocasu otřeme prachovkou (DAHMES 1988).

Obr. č. 87, 88, BIRD TAXIDERMY (S. Dahmes)

Obr. č. 91, 92, BIRD TAXIDERMY (S. Dahmes)

4. Vlastní výsledky práce

Preparací ptactva se zabývám více než pět let. Za tuto dobu nasbíral mnoho dobrých i méně dobrých zkušeností. Proto bych chtěl v této části práce popsat svoje postupy od přípravy zvěře na preparaci až po rozbor jednotlivých prací.

4.1. Příprava trofeje na preparaci

Pokud není možné zvěř v brzké době zamrazit, po lovu ji za klovec nebo popř. stoják vyvěším (obr. č. 93). Nikdy ne za krk! Pernatou nechám ve visu do té doby, než dosáhne posmrtné strnulosti. Zvěř stáhnou viz. 4.3.1. *Stahování, čištění a otravování kůže*. Kůži, kosti a lebku zasolím obyčejnou kuchyňskou solí. Stojáky (nohy) od paty až k prstům (někdy i jednotlivé prsty, hlavně u tetřeva, tetřívka a sov) napustím injekční stříkačkou s lihem. To samé provedu s křídly. Napouštím celou část u záprstních kostí a alulu. U velkých ptáků jako je krocán, tetřev atp. vedu pomocný řez mezi třetí a čtvrtou záprstní kostí. Vše masité odstraním a místo vymažu lihem. Takto upravenou kůži označím číslem okolo stojáku, zaeviduji a vložím do papírového obalu. Nemusím se obávat, že by se trofej nějak znehodnotila.

4.2. Stahování, čištění, otravování kůže

Stahování ptáka provádím stejným způsobem, který jsem popsal v kapitole 3.1.3. *Stahování*. Pouze u hlavy postupuji jiným způsobem. Nenechávám celou lebku, ale jenom její vrchní polovinu. Nemusím se tedy zabývat zdlouhavým a pracným čištěním čelistí a svaloviny na spodní polovině hlavy. U tetřevovitých a kormoránů, od kůže odstraňuji celou lebku, uštípnutím u zobáku (obr. č. 94). Kterou později nahradím PU modelem. Tělo, krk a hlava jsou v modelu odlité společně, proto lebku nepotřebujeme.

Obr. č. 93, 94

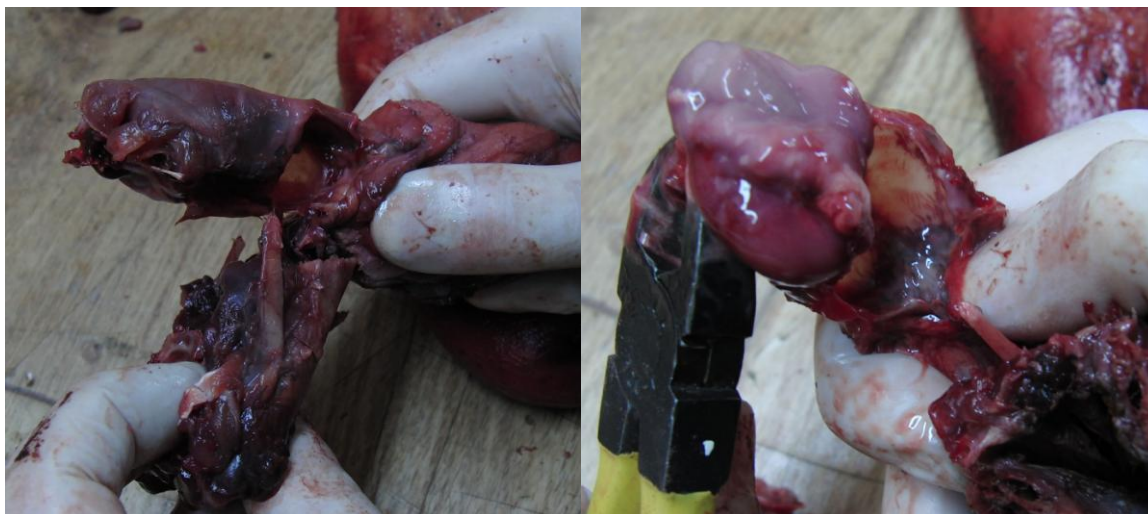

Jestliže chci ponechat polovinu lebky, stáhnu jí až k ozobí a odštípnu páteř od hlavy (obr. č. 95). Z lebky vydloubnu oči (obr. č. 96) a pokračuji odštípnutím spodních čelistí od zobáku kleštěmi. Odštípnu i polovinu mozkovny a odstraním jí (společně s čelistmi) od hlavy (obr. č. 97). Odpreparuji mozek (obr. č. 98). Z lebky očistím zbytek svaloviny, blan a masa.

Obr. č. 95, 96

Obr. č. 97, 98

Kůži ptáka si položím na stůl a ještě před čištěním na rotačním ocelovém kartáči ji zbavuji skalpelem od kusů masa, blan a tuku (obr. č. 99). Již několikrát se mi totiž stalo, že se některá z blan namotala na kartáč i s celou kůží a ta se následně velmi poničila. Pro jistotu tedy zbylý tuk s blánami rozřezávám ve tvaru malých čtverečků (obr. č. 100) Poté se při zbavování tuku, nemusím ničeho obávat. Ještě očistím ocas, vyšpaltuji křídla a mohu pokračovat odtučňováním na rotačním ocelovém kartáči. To neplatí o jemných kůžích, jako jsou např. kůže slučích, ty odtučňuji prsti a jemnými ocelovými kartáči.

Obr. č. 99, 100

Kůži samozřejmě vždy zbavuji tuku po směru kořenů per. Začínám u ocasu směrem k hlavě. U preparace hlavy s hrudí nejdříve očistím kolem dokola kraje kůže a pokračuji opět směrem k hlavě. Po důkladném očištění zbylé blanky atd. dočistím kleštěmi, nebo ocelovým kartáčem. Kůži dále odmašťuji ve vodě se saponátem. Nejdříve ji z rubové strany omyji horkou vodou. Na kůži nakapu saponát a prsty ho poctivě rozetřu po celé ploše. Takto ošetřenou kůži vložím do dřezu s horkou vodou, do které ještě nakapu trochu saponátu. Zde ji vyperu. Vypustím vodu. Mezitím co voda odteče, kůži přehnu na stranu peří. Nakapu saponát, který kůži vmasíruji. Do čisté horké vody kůži znovu ponořím, přikápnu ještě trochu saponátu a znovu pokračuji v praní. Po řádném vyprání kůži vyždímám. Do dřezu napustím studenou čistou vodu. Vložím kůži a znovu ji vyperu. Tím odstraním veškeré zbytky saponátu. Vyndám jí z vody a v rukách z ní vymačkám přebytečnou vodu.

V této fázi kůži napouštím proti kožojedům. Namíchám si roztok Molantinu*) s vodou v poměru 1:1000. Zde kůži za občasného zamíchání máčím dvě hodiny. Po uplynulém čase kůži vyndám a rukama z ní vyždímám co nejvíce vody, zbytek vlhkosti odstraním do ručníku.

4.3. Navlékání kůže na model a konečné úpravy

V této části rozeberu preparaci letící straky ošetřené Seibokalem*) a preparaci poprsí krocana s letkami na podložce ošetřeným práškovým Boraxem. Popíši zde kompletně můj způsob oblékání kůže na model a rozdíl mezi těmito metodami. U krocana i způsob stahování pro preparaci poprsí.

*) Molantin SP – 10% roztok fotostabilního syntetického perethroidu, účinný přípravek k ochraně živočišných vláken proti poškození hmyzu

*) Seibokal ES – nejedovatý ochranný prostředek působící proti hmyzím škůdcům, bakteriím a plísním

4.3.1. Preparace letící straky

Na očištěnou pracovní plochu si připravím všechny potřebné věci. Do polyuretanového modelu vyříznu nožem zářez pro krk ve tvaru V (obr. č. 101). Dále vrtačkou vyvrtám otvor pro krk společně spolu s otvory křídel a stojáků. Otvorem na krk prostrčím drát, který na druhé straně ohnu a zatluču do modelu. Na druhou část koukající z modelu namotám vatu, která mi nahradí krk. Vatu velmi pevně stahuji. Až docílím správné velikosti a délky krku, celý ho omotám papírovou lepící páskou (obr. č. 102).

Obr. č. 101, 102

Očištěnou a v Molantinu namočenou ptačí kůži vložím do ručníku a odstráním přebytečnou vlhkost (obr. č. 103). Pověsím jí na ocelový hák a kůži začnu potírat Seibokalem, který předem důkladně protřepu. Tento ochranný prostředek působící proti hmyzím škůdcům, bakteriím a plísním rozetřu důkladně do všech míst ptačí kůže (obr. č. 104). Zbytek drátu koukající z krku ohnu u zobáku a vedu ho zpět ke konci krku. Lebka musí být přesně nasazená a konec lebky musí dosedat na konec vatového krku. Vrchní polovinu lebky vyplním hlínou. Na drát v ohybu přivážu niť, kterou omotám kolem hlavy (obr. č. 105). Chybějící část hlavy vymodeluji pomocí modelářské hlíny (obr. č. 106).

Obr. č. 103 - 106

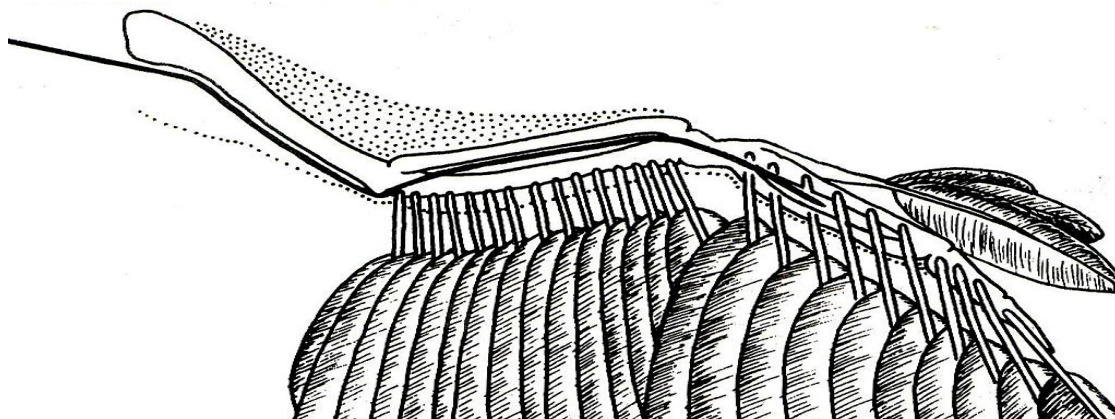
Kůži začnu přetahovat přes hlavu směrem k tělu. Po přetáhnutí jí na hlavě pečlivě urovnám (obr. č. 107) a dotáhnu na celé tělko. Zkontroluji, zda vše sedí na svých místech. Křídla začnu fixovat pomocí drátu. Ten vedu podél pažní, loketní až k zápěstní kosti. Pravou rukou si podržím zápěstní kloub a drát prostrčím skrz něj až na konec záprstních kostí (obr. č. 108). Kůži na křídle ohnu až k záprstnímu kloubu. U malých ptáků tento kloub plastovou sponkou nefixuji, ale později ho při další manipulaci s křídlem musím jistit prsty, tak aby drát kopíroval přesně kost křídla. Fixuji tedy pouze loketní a pažní kosti (obr. č. 110). A to vždy na konci. U pažní kosti kloub omotám malým množstvím vaty, to proto, aby

stahovací plastová sponka pevně držela. Drát prostrčím otvorem pro křídlo a na druhé straně ho ohnu a zatluču kladivem do modelu. Stejným způsobem postupuji i u druhého křídla. Drát prostrčím také stojáky. Od paty směrem k prstům po zadní straně nohy. Vždy musí vyjít mezi palcem a ostatními prsty (obr. č. 109). Jen když chci, aby se pták odrážel od vodní hladiny nebo kořene, prostrkávám ho do poloviny nebo někdy i celého prostředního prstu nohy. Drát k holenní kosti přichytím omotáním vaty kolem drátu a kosti. Vatu modeluji do tvaru stehna a poté jí stáhnou nití (obr. č. 111). To samé provedu i s druhou nohou. Nohy nechám zatím volné. Do ocasu vložím takové množství hlíny, aby byla přirozeně rozprostřena ze shora i ze spodu ocasních per. Vezmu nohu a prostrčím jí vyvrtaným otvorem a drát opět zatluču na protější straně kladivem nebo zastrčím kleštěmi. Samozřejmě stejnou operaci provedu i s nohou druhou. Do otvoru pro ocasní pera vložím ocas a hlínu přirozeně vytvaruji kolem ocasní části ptáka. Kůži na modelu urovnám. Mezi krk a hrud' vložím nepatrně vaty, tak abych zarovnal prohlubeň mezi těmito dvěma částmi (obr. č. 112). Hlavní řez zašiji jehlou. Kůži ptáka ze všech stran očistím čistou mokrou houbou, abych odstranil případné skvrny od Seibokalu.

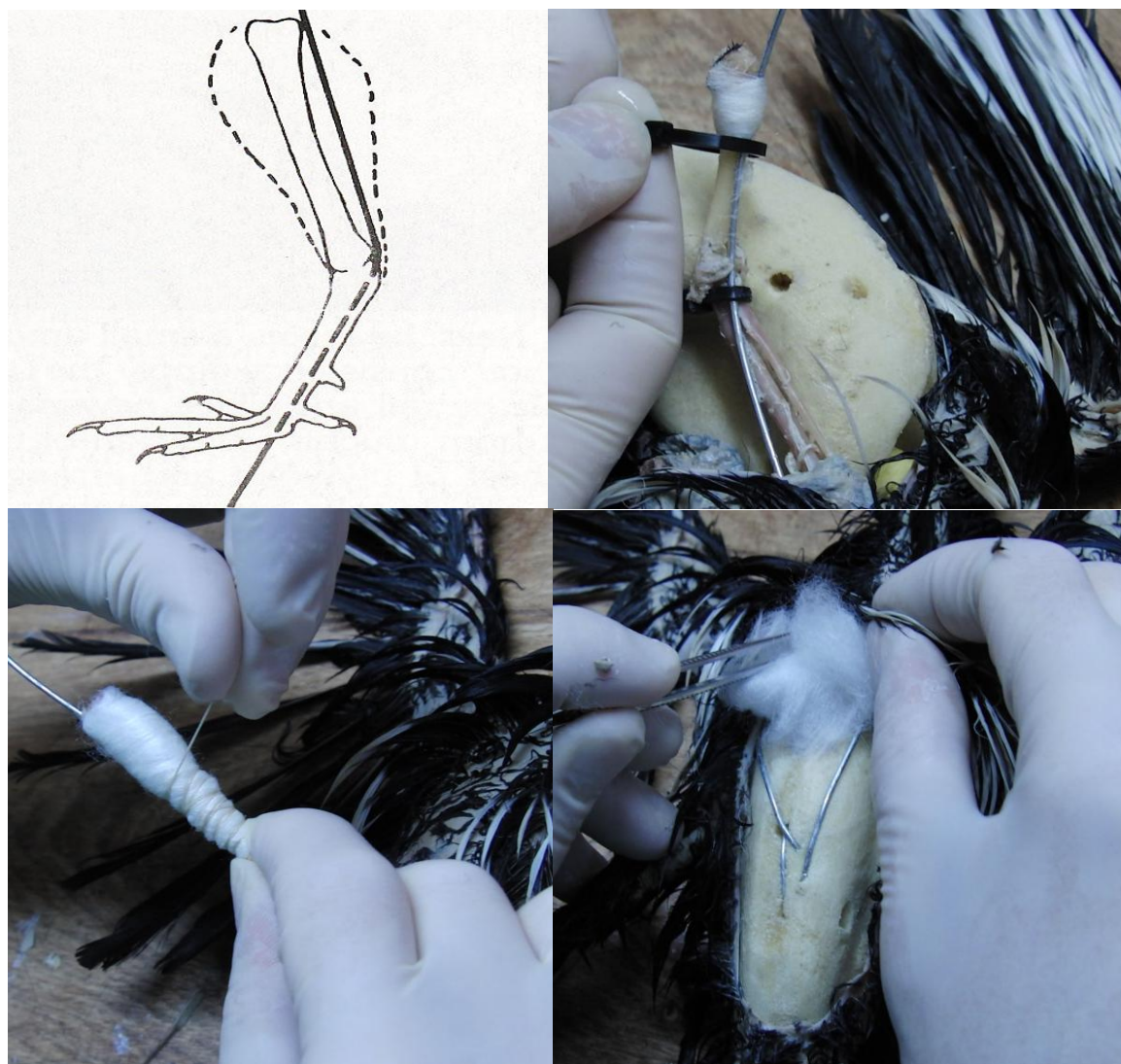
Obr. č. 107

Obr. č. 108,109, BIRD TAXIDERMY (foto S. Dahmes)

Obr. č. 110 - 112

Straku můžu vyfénovat ihned nebo ji nechám samovolně vyschnout a ptáka vyfénuji později (fénování tak zabere méně času). Připravím si kořen, na kterém bude straka připevněna. Pro přichycení ke zdi ze zadní strany kořenu provrtám vrtákem díry a přišroubuji plíšek (obr. č. 113). Pařez připevním ke stojanu. Straku vyfénuji fénem, aby bylo peří dokonale suché a načechrané. Skrz tělo ptáka protáhnu nosný drát, který pečlivě zafixuji (obr. č. 114). Do pařezu vrtačkou provrtám díru. Prostrčím do ní nosný drát a na druhé straně ho zaklepu kladivem.

Obr. č. 113, 114

Straku urovnám do žádané polohy buď z paměti nebo pomocí fotografií. Ze stojáků uštípnu přebytečné kusy drátů. Do obou boků těla zasrčím drát, který bude podepírat roztažená křídla. Začnu je fixovat od letek směrem k tělu pomocí papírové lepicí pásky. Pro jistotu křídlo podlepím i ze spodu a pásku přichytím k drátu. Srovnám veškeré peří na křídle. Na bandáž těchto per použiji tvrdý papír. Uchytím ho pomocí nerezových preparátorských špendlíků (obr. č. 115). Stejnou práci provedu i na křídle druhém. Přejdu k ocasu, kde přirozeně urovnám všechny pera. Na fixaci opět použiji pásku. Ze spodní strany ocasu obdobně jako u křídel připevním slabý drát, který k němu přichytím páskou. Aby ocas nepadal směrem dolů, přilepím na něj ze shora pásku, kterou přichytím k horní letce (obr. č. 116). Urovnám peří na těle, které nedrží, fixuji papírem nebo opět páskou.

Obr. č. 115, 116

Na hlavě kůži oddělím od lebky a hlíny na hlavě, prostrčením tupého nástroje očními otvory (obr. č. 118). Urovnám ji a na otvory posadím do stejné roviny oči. Jehlou zachytím kůži a celé oko obkroužím (obr. č. 119). Tím ho dostanu pod kůži. To samé udělám i s okem druhým. Na obou stranách oči lehce zamáčknu do hlavy, očistím štětcem a vymodeluji přirozený pohled ptáka. Popř. kůži okolo fixuji špendlíky. Oči musejí být symetrické na obou stranách! Zobák namažu disperzním lepidlem, zavřu a fixuji též špendlíkem. Takto upravenou straku odšroubuji od stojanu, pověším na zeď a nechám uschnout.

Obr. č. 118, 119

Po dostatečném uschnutí ptáka očistím od prachu a sundám bandáže. Drát koukající z pařezu a nosný drát zamaskuji mechem. Místa, která budu maskovat, potřu disperzním lepidlem a na něj jemně prsty přilepím mech. Zobák a stojáky můžu natřít lakem nebo syntetickým olejem. Vynikne černá barva a zvýrazní se lesk. Takto upravený preparát letící straky je hotový (obr. č. 120).

4.3.2. Preparace poprsí krocana s letkami na podložce

Krocana si pověsím za stojáky na hák. Zhruba v polovině obřezu ptáka kolem celého obvodu těla. Od tohoto řezu začnu kůži stahovat směrem k letkám, které odříznu od těla v ramenním kloubu. Pokračuji až k hlavě (obr. č. 121), kde krk odštípnu kleštěmi od těla. Letky stáhnou a očistím viz. kapitola 3.1.3. *Stahování* s tím rozdílem, že asi centimetr před zápěstním kloubem vedu řez až ke konci zápěstní kosti. Zde kůži obnažím od kostí a veškerou svalovinu a šlachy okolo odstraním (obr. č. 122). Alulu uříznu od zápěstního kloubu a veškeré masité části kleštěmi očistím. Přírodní hlavu z krocana nepoužívám. Nahrazuju ji hlavou

syntetickou. Tu přírodní obřežu podél laloků a ze zadní strany ponechám pouze kůži, kde se vyskytuje peří (obr. č. 123 a, b). Od těla odříznu ocas, řezem, kterým přeruším nejbližší obratel u kořene ocasu. Kůži z krocana společně s ocasem dokonale očistím na rotačním ocelovém kartáči. Poté ho odmastím ve vodní lázni a napustím Molantinem proti kožojedům.

Obr. č. 121 – 123a, Obr. č. 123b, BIRD TAXIDERMY (foto S. Dahmes)

Rozříznuté záprstní části letek vymažu lihem a zasypu práškovým boraxem (obr. č. 124). Po tomto ošetření řezy zašiju (obr. č. 125). Kořen ocasu konzervuji také lihem a práškovým Boraxem. Peří a celou hrud' s křídli krocana pečlivě fénem vyfoukám a krásně načechrám. Z vnitřní části jí důkladně posypu práškovým Boraxem (obr. č. 126).

Do předem odlitého modelu vyvrtám otvory pro křídla. Kůži na model navléknu. Drát na fixaci letky vedu podél ramenních a loketních kostí až na konec zápěstní kosti. Spínací sponky použiji před zápěstním, loketním a ramenním kloubem (obr. č. 127). Sponky uštípnu. Drát na druhé straně nechám volný. Stejný postup zopakuji i na křídle druhém. Oba dráty ohnu směrem k hrudi modelu, zatočím a pevně utáhnu do sebe. Spoj zatluču do modelu kladivem (obr. č. 128). Kůži na modelu urovnám. Ze zadu jí připevním železnými sponkami (obr. č. 129). Přebytečné peří odříznu skalpelem.

Obr. č. 124 - 127

Obr. č. 128 - 129

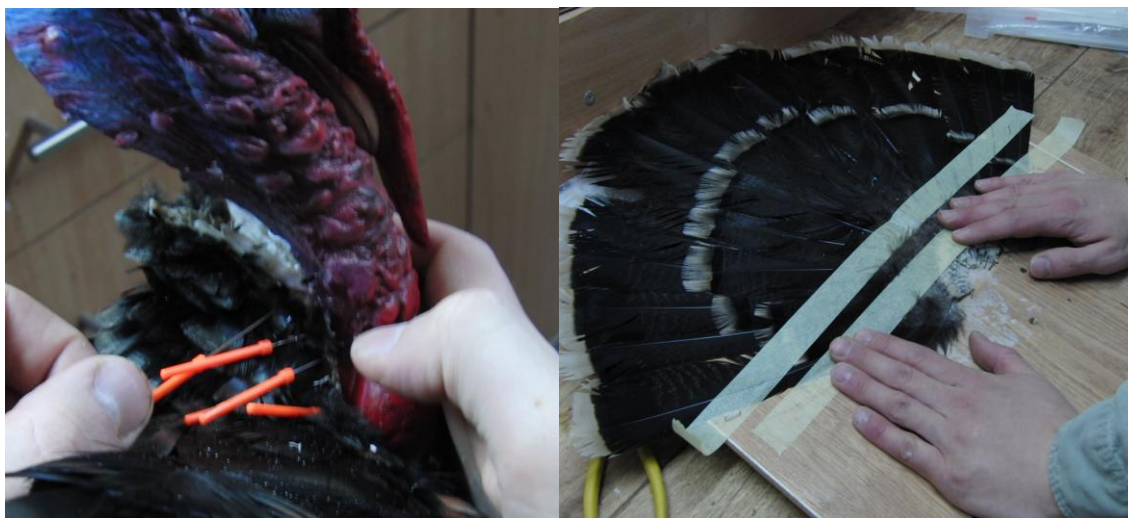
Vrch krku modelu natřu ze všech stran disperzním lepidlem a nasunu na něj umělou hlavu, kterou si natočím libovolně do žádaného směru. Ze přední části krk natřu lepidlem a pod laloky začnu zastrkávat kůži. Střední hrudní čára kůže krocana musí být ve středu prostředního laloku hlavy (obr. č. 130). Když je přední část podstrčená pod hlavu pokračuji částí zadní. Nejdříve pravou část zadního okraje hlavy a krku modelu potřu lepidlem (obr. č. 131). Kůži přichytím špendlíky (obr. č. 132) na okraj hlavy a stejným způsobem pokračuji na straně druhé.

Obr. č. 130 - 131

Na dřevěnou desku roztáhnu ocas. Papírovou lepicí páskou ho k desce přilepím (obr. č. 133). Celou desku i s ocasem připevním šrouby na držák stojanu. Do dlaně vezmu poprsí krocana, přidržím ho ve spodní části ocasu přesně uprostřed. Obejdu stojan a ze zadní části desky poprsí přišroubuji šrouby.

Obr. č. 132 - 133

Srovnám letky, které zafixuji papírovými bandážemi nebo lepicí páskou (obr. č. 134). Na celé hrudi urovnám peří. Ty části peří, které nedrží, bandážuji lepicí páskou, kterou přilepím na dřevěnou desku (obr. č. 135). Preparát poprsí krocana je hotový. Takto upravenou trofej nechám minimálně čtrnáct dní schnout.

Obr. č. 134 - 135

Po uschnutí sundám bandáže a z krocana otřu prach. Prsa i ocas ptáka demontuju z desky. Na stojan připevním frézovanou bukovou podložku, do které si předem předvrtám díry na přichycení hrudi. Ocas ustanovím na podložce. Prostor pod pery ocasního kořenu natřu disperzním lepidlem a k podložce ho připevním železnými sponkami. Hrud' přiložím na podložku s ocasem, tak aby byla ve spodní části a uprostřed ocasu. Ze zadu jí dvěma šrouby přivrtám k podložce. Preparace poprsí s letkami krocana na podložce je hotová (obr. č. 136).

Obr. č. 136

4.4. Ukázky vlastních prací

5. Historický vývoj preparátorských metod

Slovo taxidermy je odvozeno ze dvou starověkých řeckých slov. Od slova *taxi* a *derma*. *Taxi* znamená pohyb a *derma* kůže. Tedy volně přeloženo pohyb kůže (<http://www.taxidermy.net/information/whatis.html>).

Kořeny taxidermie sahají hluboko do lidské historie. Starověké techniky pro zachování částí zvířat nebo lidí patřily k tajným uměním, často opředených mnoha záhadami. Ochrana mrtvých byla v historii různě chápána. Zachované části těl byly odkazy po světě a náležitě uctívány jako symboly síly a světské reprezentace nadpozemských pravomocí. Už pravěcí lidé primitivně konzervovali kůže ulovených zvířat, ze kterých si zhotovovali přístřeší a oblečení. Koželuh byl jedním z nejvýznamnějších členů kmene (<http://www.ravishingbeasts.com/a-short-history-of-taxidermy>).

Severoamerické národy byly známy svým tradičním využíváním zvířat k výrobě oblečení a nástrojů potřebných k jejich životu. Z kůží (trofejí) si vyráběli nádherné oblečení bohatě zdobené částmi zvířat. Tradiční ozdobami byly ostny z dikobrazů, pera různých ptáků, drápy z šelem atd. Druh zvířete a množství trofejí často udávali postavení v kmeni. Dokázali zužitkovat i vnitřní orgány. Např. z tuleních střev indiánské ženy vyráběli nepromokavé anoraky, které byly často ještě zdobeny prachovým peřím ptáků. Parohy a kosti využívali na zbraně k lovu i boji nebo nástroje k obhospodařování půdy. Drápy, lebky, části kůží, peří atd. byly i někde dodnes jsou nepostradatelnými pomůckami při šamanských obřadech (MURDOCH 1997).

V době starověkého Egypta byla domácí i divoká zvířata považována za posvátná a proto byla mumifikována podobně jako lidé vládnoucích vrstev. Avšak účel mumifikace nebyl pro veřejné vystavování, ale proto, aby duše zemřelého mohla vstoupit do posmrtného života. Tímto způsobem byli nejčastěji ibisové, kočky, sokoli i krokodýlové (<http://www.ravishingbeasts.com/a-short-history-of-taxidermy>).

Modernější forma taxidermie, tedy umění zachování a navléknutí kůže zvířete na formu (kopyto), tak aby vypadalo jako živé, byla poprvé známa v průběhu středověku. *De arte venandi cum avibus*, spis o sokolnictví napsaný roku 1240 římským císařem Fridrichem II, mluví o ochraně ptactva. Již ve 13. století se stáhnuté kůže ptáků doslova nacpávali na primitivní tílka. Takto vycpané preparáty se používali při lovu různých druhů ptáků. Přírodovědec Pierre Belon napsal v roce 1555 nejstarší známou publikaci o preparaci, další literaturu sepsal v roce 1622 Giovanni Olina a v polovině 17. století také JC Aitinger. Z této doby se nepodařilo zachovat žádné exponáty. Avšak preparáty ze sbírky sira Hansa Sloana (1660-1753), které tvořily základ britského muzea, přežily dodnes. Stejně tak, jako některé vzorky ptáků z cest kapitána Jamese Cooka. Také Charles Darwin se preparací snažil zachovávat své objevy z Galapág.

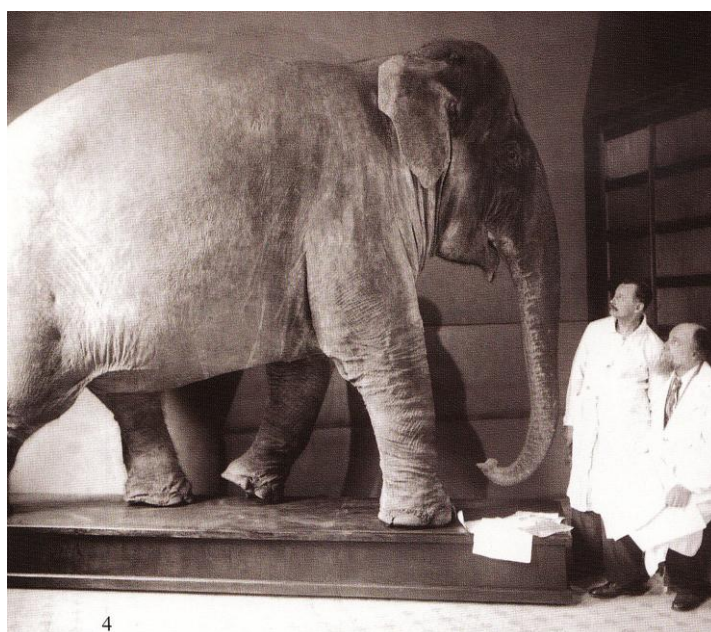
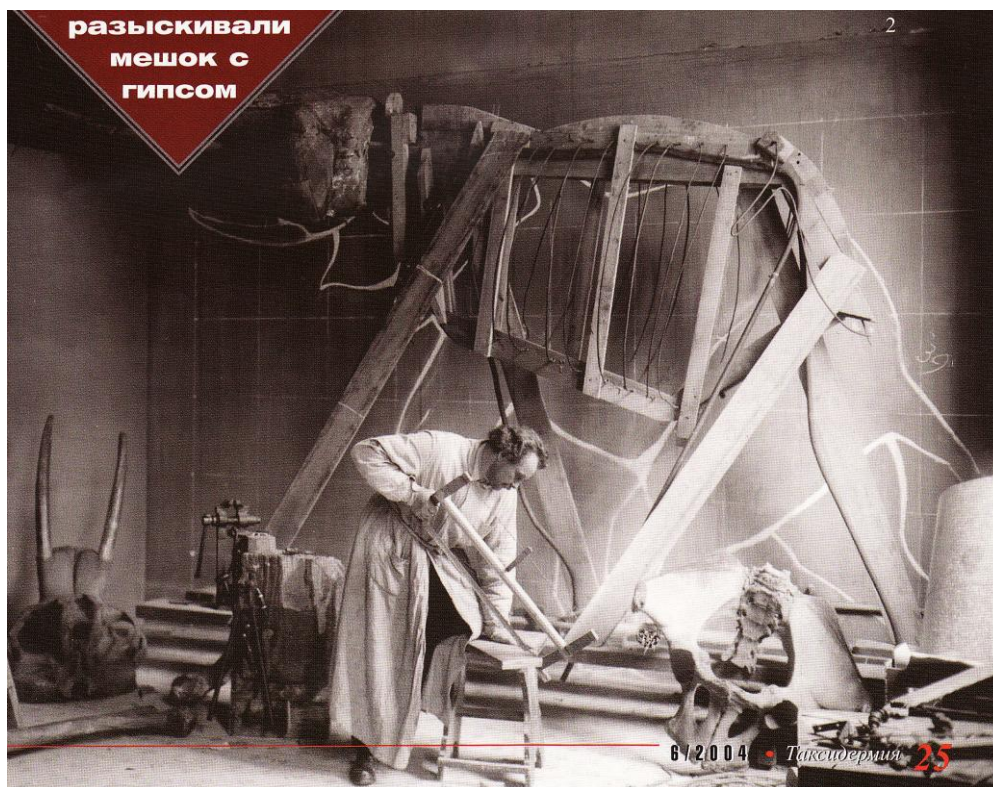
Během viktoriánské éry, začala být taxidermie velice populární. Neboť tato doba byla dobou objevných cest, při kterých cestovatelé do své domoviny přiváželi velké množství zvířat. Ty byly preparovány do muzeí po celém světě, nebo skončily v soukromých sbírkách jako živé vzpomínky z cest dobrodruhů. Preparovaná zvířata začala být též žádaným bytovým doplňkem té doby (<http://ezinearticles.com/?The-History-of-Taxidermy&id=3182918>).

Na začátku 20. Století se kvalita taxidermie podstatně zvýšila. K tomu velkou měrou přispěli umělci jako Carl E. Akeley, William T. Horneday, Coloman Jonas a Leon Modlete, kteří vyvinuli na tu dobu průkopnický způsob preparace zvířat. Vynalezli techniky, které jim umožnily kvalitní preparaci, při které byly dokonale vystiženy všechny proporce daných zvířat. Oblékali je totiž na předem zhotovené formy (obr. č. 137 a, b) (<http://www.taxidermy.net/information/history1.html>).

Od 70. let 20. století tyto formy začali pomalu vytlačovat doposud nepřekonané polyuretanové náhražky těl. Podle originálu zvířete se vytvoří forma, do které se později nalévá polyuretan. Ten přesně okopíruje tvar formy. Polyuretanový odlitek se vyndá až po dokonalém vytvrdnutí hmoty z otevřené formy. Oči se imitují skleněnými. Uši popř. zuby a jazyky savců nebo zobáky a stojáky ptáků jsou

nahrazeny umělými komponenty (<http://adventure.howstuffworks.com/outdoor-activities/hunting/game-handling/taxidermy1.htm>).

Obr. č. 137 a,b, TAKSIDJERMIJA 6/2004 (E. Glazyrina)

6. Současné trendy v muzejní a trofejové taxidermii

Preparátoři v České Republice v druhé polovině minulého století, neznali pojmy jako polyuretanový model, kopie umělého chrupu, stojáků, zobáků atd. Naši preparátoři jako náhražky těl savců používali koudel, buničitou vatu, sádru, modelovací hlínu, dřevitou vlnu atd. Výrobců očí nebylo mnoho a ani nebylo jednoduché takovéto oči koupit. Jestliže preparátor neměl přístup k potřebným pomůckám a prostředkům, musel improvizovat a používat náhražky, které ovlivnily konečný efekt jeho práce. Například skleněné oči se nahrazovaly kopiemi vyrobených z akrylátových pryskyřic, nebo z dětských hraček (medvídků apod.)

Tento nedostatek moderních komponentů potřebných k preparaci se postupně zlepšil v devadesátých letech minulého století, kdy se k nám postupně dostávají prostředky pro preparátory z Německa a Rakouska, později i z USA. Díky tomu, se naši preparátoři začali přizpůsobovat trendům, které byly v západních zemích používány po řadu let s velkými úspěchy. Největší posun v moderních trendech preparace umožnily různé komponenty vyrobené z polyuretanu, který vytlačil dříve používané tradiční materiály, jako byla u ptáků dřevitá vata (FRANC 2011, OSOBNÍ SDĚLENÍ).

Pokud chceme obstát ve stále se zvětšující konkurenci preparátorů je potřeba neustále sledovat nové trendy i materiály, které se dnes velmi rychle vyvíjejí. Jedním z největších výrobců preparátorských potřeb na světě je severoamerická firma McKenzie Taxidermy Supply. Doslova nekontrolovatelně chrlí na trh stále nové a nové doplňky. Nabízí sortiment od různých luxusních dřevěných podstavců, polyuretanových forem, kamenů, kořenů, chrupů až po miniaturní jazyky velkého množství ptáků. Podle VACHA (2011, OSOBNÍ SDĚLENÍ) je právě severoamerický kontinent jeden z největších producentů preparátorských potřeb, jelikož množství mnoha miliónů amerických lovců, kteří udržují tradici preparace loveckých trofejí, umožní velkým taxidermiím financovat vývoj preparátorských metod a prostředků. Zejména v USA je preparace trofeje na lebce vnímána spíše jako symbol smrti a proto se tradičně upravují trofeje na

preparáty zvěře v podobě poprsí nebo dokonce stojících preparátů v životní velikosti.

6.1. Současné nejnovější trendy

Jelikož je dnešní trh zaplaven stále se vyvíjejícími materiály, trendy se neustále mění. Avšak hlavním stále se vylepšujícím trendem jsou bezpochyby polyuretanové modely. Můžeme koupit v různých modifikacích (obr. č. 138). Pro muzejní preparaci jsou nejvíce oblíbené formy celých postav živočichů. Pro trofejovou taxidermii hlavně poprsí. Poměrně novým trendem jsou šikmě formované modely obr. č. Zejména u savců jsou na těchto modelech vystiženy všechny svaly a anatomické zvláštnosti daného zvířete.

Obr. č. 138 (<http://www.mckenziesp.com>)

Snahou výrobců je také nahrazovat všechny přírodní části zvířat za syntetické komponenty. U savců zejména chrupy a čenichy u ptáků potom zobáky, stojáky, jazyky atp. (obr. č. 139). Právě tyto části těl živočichů podléhají dehydrataci, která negativně ovlivňuje vzhled těchto lysích míst. Umělé náhražky

dokážou dokonale nahradit tyto choulostivé části. (FRANC; VACH 2011, OSOBNÍ SDĚLENÍ)

Obr. č. 139 (<http://www.mckenziessp.com>)

6.2. Liofilizace

Jedná se o velice zajímavý moderní způsob preparace, kterým můžeme zejména pro muzejní účely efektivně preparovat malé ptáky až do velikosti sojky. Pták se nestahuje, ale napouští se roztokem. Hlavní složkou tohoto roztoku je metanol s etanolem, dále také látky podpůrné, mezi které patří nitrobenzen, fenol atd...

Nejdříve do břišní dutiny pomocí injekční stříkačky vpichujeme vodu. Jehlu propichujeme kloakou. Vodu nasáváme zpět do stříkačky společně se všemi tekutinami v břišní dutině. To samé provedeme v mozkovně. Oči vytáhneme za pomocí pinzety. Bulvu nahradíme hlínou, kterou necháme mírně oschnout. Ptákem se protáhnou dva dráty. První vedeme pouze stojákem a druhý skrz stoják až do hlavy. Do takto připraveného ptáka začneme rovnoměrně vpichovat fixační roztok. Roztok musí být obsažen ve všech partiích těla. Pečlivě napuštěného

ptáka ještě zabandážujeme pomocí punčochy atp. a vložíme ho do liofilizačního boxu. Zde se svalovina vysuší pomocí mrazu – 72 stupňů Celsia.

6.3. Význam preparace

Hlavním významem taxidermie je uchování preparátu zvěře pro budoucí generace. Ať už je to v muzeích nebo soukromých sbírkách, které s velkou pravděpodobností pozůstalí po zesnulém majiteli často prodávají právě těmto institucím. Jednotlivé preparáty a často kompletní sbírky savců a ptáků, poskytují jedinečný materiál, jak živočichy determinovat podle ustálených charakteristik, které na fotografiích a malbách nenacházíme tak dokonale znázorněné.

Sbírky trofejí a preparátů mimo vizuální didaktické využití mohou posloužit i jako materiál pro monitoring hladin znečištění životního prostředí cizorodými látkami, které se ukládají v rohovině a paroží. Sbírky trofejí mají velmi dokonalou lokalizaci, ale i ostatní důležité údaje o době ulovení, velikosti, hmotnosti, případně zdravotnímu stavu (VACH 2011, OSOBNÍ SDĚLENÍ).

Pro myslivce a lovce má velký význam taxidermie trofejová. Vypreparovaná zvěř jim po dlouhou dobu uchová vzpomínku z nezapomenutelného lovu, pokaždé když na ulovenou zvěř pohledí.

Taxidermie je úzce spjata s lovem zvěře. Rozvojem taxidermie se zvyšuje zájem o preparaci a úměrně k tomu se zvyšuje zájem o lov různých druhů zvěře. To vede vlastníky honiteb a v zahraničí i farem, k rozvoji druhové nabídky. Tento trend nepřímo ovlivňuje i snahu nabídnout druhy, které v přírodě nejsou příliš rozšířeny nebo dokonce ohroženy. Tím, že se umožní lov takových druhů na farmách, je výrazně snížen tlak na volně žijící ohrožené populace stejného druhu. Právě pytláctví je nejen v Africe, ale hlavně v Ruské federaci velkým problémem. Např. na Kamčatce byl v roce 2009 místní milicí zadržen překupník, který pašoval tisíc medvědích tlap. Jinými slovy, našlo se u něho dvě stě padesát nelegálně ulovených medvědů. Tyto tlapy měly dále putovat na černý trh do Asie (FRANC, FRANCOVÁ 2011, OSOBNÍ SDĚLENÍ).

7. Diskuze a závěr

Každý profesionální preparátor si většinou vždy vytvoří svůj modifikovaný postup práce. V mé práci jsem se právě proto nejvíce zaměřil na kritický rozbor těchto postupů. Jednotlivé části preparace jsou velmi důležité a navazují na části následující. Ať už jde o přípravu živočichů na preparaci nebo dokončovací úpravy, vždy se každá tato fáze odrazí na kvalitě a vzhledu preparátu. Proto opravdový preparátor musí dokonale ovládat všechny tyto fáze taxidermie. Od stahování až po formování ptáka do přirozené polohy.

Velmi důležitou částí taxidermie je odstranění tuků a jiných nežádoucích částí z kůže ptáků. K tomu dnes používáme rotační ocelové kartáče, u menších ptáků tužkové rotační brusky. Tuto část musíme provést velmi pečlivě, jelikož následné činění by při nedostatečném odstranění tukových částí z kůže ptáka neproběhlo kvalitně. I životnost preparátu by se podstatně snížila. K činění používáme prostředky, které dokážou kůži nejenom vyčinit, ale i zvláčnit. Více vláčná kůže dokáže oproti tvrdé kůži dokonale kopírovat anatomické detaily na modelu živočicha a doba zpracovatelnosti kůže se podstatně prodlouží.

V dnešní době je na trhu nepřeberné množství syntetických komponentů sloužících k nahrazení různých částí živočichů. Zejména polyuretanové modely, kterými dokážeme kvalitně nahradit všechny anatomické rysy preparovaného zvířete. U ptactva nám trh nabízí umělé stojáky, zobáky i jiné materiály dokonale napodobující přírodní originály. Tyto umělé části nepodléhají mumifikaci při vysychání. Jestliže je preparátor kvalitně dobarví, vypadají pak dokonale.

Někteří preparátoři v České Republice stále ještě velké množství z těchto moderních materiálů ve své praxi nepoužívají. Ve světě jsou však tyto trendy zcela běžné a proto si myslím, že jsou v dnešní taxidermii nepostradatelné.

Závěrem lze říci, že pro kvalitní muzejní a trofejovou taxidermii musí profesionální preparátor často pozorovat živočichy ve volné přírodě a používat moderní metodiky práce a materiály, které dnes dokonale nahrazují již všechny části živočichů. Tímto způsobem budou preparáty realisticky zpracovaným studijním materiálem v muzeích, školách atp.

9. Použitá literatura

Monografie:

Dahmes S., 1988: *The Breakthrough Bird Taxidermy manual*, Breakthrough Publishing Company, 34-50, 147-150 str.

Táborský K., 1961: *Muzejní práce*, Národní muzeum Praha, 463-468 str.

Kujawski O., *Lovecké trofeje*, Grada Publishing 2006, 75 str.

Murdoch D., 1997: *Severoameričtí indiáni*, Fortuna Print, 30-35,61 str.

Periodika:

Rinehart D., 7/8 2009: *Mounting a Wild Turkey*, Taxidermy Today, ISSN#0279-9731, 44-51 str.

Laaker B., 7/8 2009: *Other Things I've learned by Brad Laaker*, Taxidermy Today, ISSN#0279-9731, 104 str.

Schumaker K., 8/9 2007: *When you need to be Noticed - Go Belly Up*, Taxidermy Today, ISSN#0279-9731, 32-39 str.

Morris D., 5/6 2007: *Offer Customers a Turkey Breast*, Taxidermy today, ISSN#0279-9731, 86-91 str.

Maršuk I., 7/2005: *Sborka čučjela tokujuščjego glucharja*, Taksidjermija, TIPOGRAFIJA IM. PUŠKINA, 16-19 str.

Ivanenko N., 4/2003: *Izgotovljenije čučjela soroki*, Taksidjermija, TIPOGRAFIJA IM. PUŠKINA, 12-15 str.

Další zdroje:

Franc R., 12.4.2011: osobní sdělení, Franc R&I s.r.o.

Francová I., 15.4.2011: osobní sdělení, Franc R&I s.r.o.

Vach M., 12.4.2011: osobní sdělení, vedoucí bakalářské práce

Knížek J., 11.4.2011: osobní sdělení, preparátor

Webové adresy:

Franc R., *Ptáci*, dostupné z : <http://www.prepalov.cz/preparace/zakladni-informace/ptaci.htm>

Anonymus, *What is Taxidermy?*, dostupné z:

<http://www.taxidermy.net/information/whatis.html>

Anonymus, *Early Techniques, Religious uses of Preservation*,

dostupné z: <http://www.ravishingbeasts.com/a-short-history-of-taxidermy/>

Dawson S., *The History of Taxidermy*, dostupné z : <http://ezinearticles.com/?The-History-of-Taxidermy&id=3182918>

Anonymus, *The History of Taxidermy*, dostupné z:

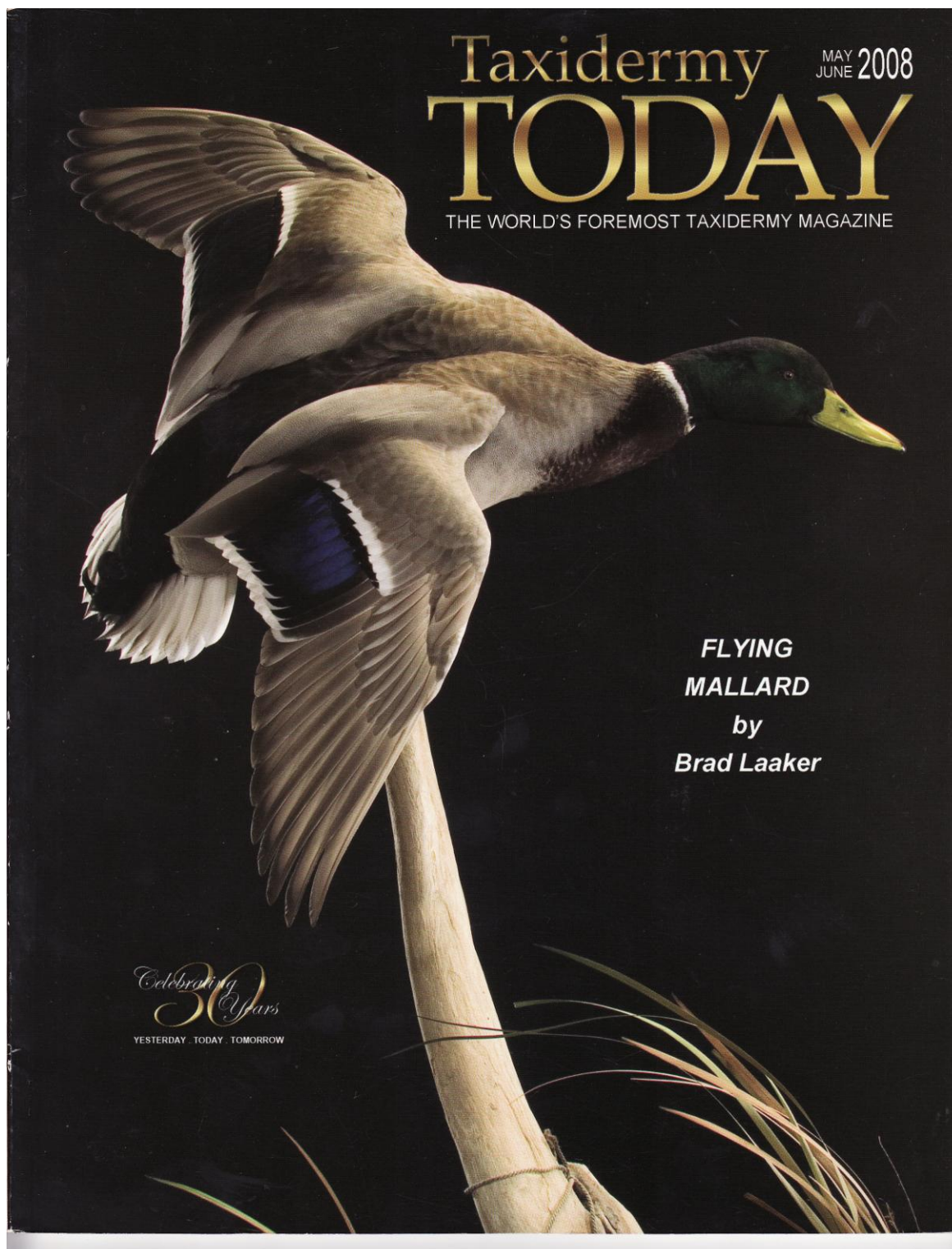
<http://adventure.howstuffworks.com/outdoor-activities/hunting/game-handling/taxidermy1.htm>

Anonymus, *A Brief History of Taxidermy*, dostupné z:

<http://www.taxidermy.net/information/history1.html>

9. Přílohy

Pravidelně vycházející periodikum v USA - Taxidermy Today

Pravidelně vycházející periodikum v Ruské federaci - ТАКСИДЕРМИЯ

ТАКСИДЕРМИЯ

3

2003

Специализированный журнал для профессионалов и любителей